

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/32770> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Leeuwen, Maarten van

Title: Stijl en politiek. Een taalkundig-stilistische benadering van Nederlandse parlementaire toespraken

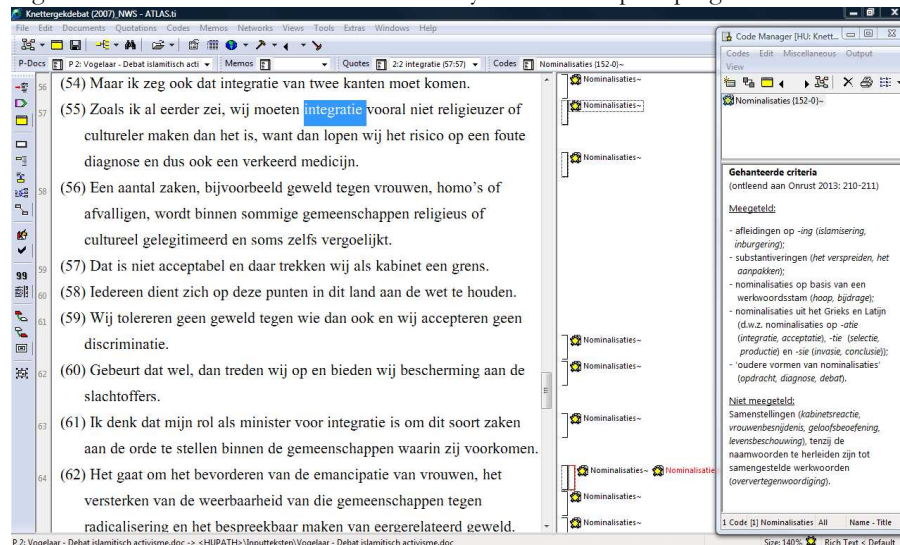
Issue Date: 2015-04-16

Bijlagen

Bijlage 1. Screenshot *Atlas.ti*

Bij de stilistische analyses is gebruik gemaakt van het computerprogramma *Atlas.ti* (zie www.atlasti.de). Dit is een programma voor kwalitatieve data-analyse, waarmee corpora op overzichtelijke wijze handmatig kunnen worden gecodeerd. Het programma stelt de onderzoeker in staat om stukken tekst te ‘taggen’ met zelfgekozen categorieën die voor het onderzoek van belang zijn. Het programma faciliteert daarnaast ook de verwerking van gegevens: de analist kan met het programma bijvoorbeeld gemakkelijk zien hoe vaak een bepaald label aan een stuk tekst is toegekend, en alle tekstfragmenten die hij een bepaald label heeft gegeven in een overzichtelijke lijst zetten. Een screenshot van het programma, met daarin een deel van de analyse waarover in paragraaf 3.3.2.3 wordt gerapporteerd, is weergegeven in Figuur 1. De volledige stijlanalyses kunnen worden ingezien door contact op te nemen met de auteur.

Figuur 1. Screenshot van een stilistische analyse in het computerprogramma *Atlas.ti*.

Bijlage 2. Toespraken Geert Wilders en Ella Vogelaar tijdens het ‘Knettergek-debat’ (2007)

Hieronder worden de toespraken van Geert Wilders (PVV) en Ella Vogelaar (PvdA) weergegeven die zij hielden tijdens de eerste termijn van het Debat over het kabinetsstandpunt ten aanzien van het rapport “Dynamiek in islamitisch activisme” van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) (30800-VI, nr. 115). De teksten zijn ontleend aan de Handelingen. De precieze vindplaatsen zijn:

- toespraak Wilders: Handelingen der Staten-Generaal, TK 93 5260-5268;
- toespraak Vogelaar: Handelingen der Staten-Generaal, TK 93 5301-5305.

Interrupties en reacties van Wilders en Vogelaar daarop zijn niet geanalyseerd (zie paragraaf, en daarom weggelaten. In de toespraak van Vogelaar is daarnaast een serie antwoorden op vooraf ingediende vragen niet tot de toespraak gerekend – vragen die over specifieke beleidskwesties gaan en niet zozeer over haar visie op het integratievraagstuk (zie paragraaf 3.3). Weggelaten tekst is aangegeven met [...]. De alinea-indeling is overgenomen uit de Handelingen; de nummering is door mij toegevoegd.

De toespraak van Wilders start hieronder; Vogelaars toespraak is te lezen vanaf bladzijde 213.

Toespraak Geert Wilders tijdens het ‘Knettergek-debat’ (2007)

(1) Mevrouw de voorzitter. (2) Om te beginnen mijn oprechte dank aan u persoonlijk omdat u op mijn verjaardag vandaag een debat over de islam heeft gepland. (3) Een mooier cadeau had ik mij niet kunnen wensen!

(4) Ongeveer 1400 jaar geleden is ons de oorlog verklaard door een ideologie van haat en geweld die toen ontstond en werd verkondigd door een barbaar die zichzelf profeet Mohammed noemde. (5) Ik heb het over de islam.

(6) Laat ik beginnen met het fundament van de islam: de Koran. (7) De plicht voor alle moslims om strijd te leveren tegen niet-moslims vormt het kernthema van de Koran, door mij eerder de islamitische Mein Kampf genoemd. (8) Met strijd wordt bedoeld: oorlog, jihad. (9) De Koran is vooral een kriegsboek waarin opgeroepen wordt om niet-moslims af te slachten, te braden en om bloedbaden onder hen aan te richten. (10) Joden worden vergeleken met apen en zwijnen. (11) Mensen die geloven dat Jezus Christus de zoon van God is, moeten volgens de Koran bestreden worden (Soera 9, vers 30).

(12) Het Westen kent geen problemen met het joden- en christendom, maar wel met de islam. (13) Moslims kunnen de teksten in de Koran die eeuwig

gelden voor alle moslims, ook vandaag de dag nog beschouwen als een "license to kill" en helaas gebeurt dit ook. (14) De inhoud van de Koran is zo geformuleerd dat de bevelen gericht zijn aan moslims van alle tijden, dus ook aan de moslims van nu. (15) In tegenstelling tot teksten in bijvoorbeeld de Bijbel die juist zijn geformuleerd als historische verhalen waarbij de gebeurtenissen in een ver verleden in een context worden geplaatst, is dit bij de Koran niet het geval.

(16) Het waren dan ook moslims en geen joden of christenen die de catastrofale terroristische aanslagen in New York, Madrid en Londen pleegden en niet voor niets werd Theo van Gogh door de moslim Mohammed Bouyeri op beestachtige wijze afgeslacht. [...]

(17) De Koran is een opruiend boek. (18) Het verspreiden van een opruiend boek is op grond van artikel 132 van ons Wetboek van Strafrecht verboden. (19) Daarnaast zet de Koran aan tot haat en roept het op tot moord en doodslag. (20) Verspreiding van dergelijke teksten is op grond van artikel 137e van het Wetboek van Strafrecht strafbaar gesteld. (21) De Koran is levensgevaarlijk en volledig in strijd met onze rechtsorde en democratische rechtsstaat. (22) Het zal de rechtsstaat, de vrijheid van godsdienst en onze Westerse beschaving alleen maar versterken als wij de Koran verbieden. (23) Als het kabinet dit idee van mij niet overneemt, zal ik in tweede termijn een motie indienen. (24) Dan kan de Kamer zich daarover uitspreken.

(25) Er bestaat geen gematigde islam. (26) Zoals de Turkse premier Erdogan onlangs letterlijk zei: "There is no moderate or immoderate islam. (27) Islam is islam and that's it." (28) De islam is uit op dominantie. (29) De islam wil haar imperialistische agenda met geweld afdwingen. (30) Dat blijkt ook uit de geschiedenis. (31) Voor de mensen die niet geloven wat er in het verleden is gebeurd, wijs ik op het volgende. (32) De eerste islamitische invasie van Europa werd in het jaar 732 bij Poitiers gestuit. (33) De tweede werd in 1683 bij Wenen gestopt. (34) Laten wij ervoor zorgen dat de derde islamitische invasie die nu volop gaande is, tot stilstand wordt gebracht. (35) Deze is sluipend en niet gewelddadig, in tegenstelling tot die in de achtste en de zeventiende eeuw, zonder islamitisch leger, maar dat komt omdat de bange dimmies uit het Westen – ik zie er hier heel veel, ook in de Nederlandse politiek – de deur voor de islam en de moslims wagenwijd openzetten.

(36) Naast verovering is de islam ook uit op het instellen van een totaal andere maatschappelijke orde en rechtssysteem, de sharia. (37) Daarmee is de islam behalve een religie voor vele honderden miljoenen moslims eigenlijk ook een politieke ideologie. (38) Die gaat over een politieke rechtsstaat, maar ook over normen. (39) Het is een ideologie die geen respect heeft voor andersdenkenden en geen respect heeft voor ongelovigen, voor afvalligen. (40) De islam wil overheersen, onderwerpen, doden en oorlog voeren. (41) Die toenemende islamisering moet naar de mening van de Partij voor de Vrijheid worden gestopt. (42) De islam is het paard van Troje in Europa. (43) Als wij de

islamisering niet stoppen, zijn Eurabië en Nederrabië slechts een kwestie van tijd. (44) Een eeuw geleden woonden er in Nederland ongeveer 50 moslims, vandaag de dag ongeveer een miljoen. (45) Waar gaat dat heen? (46) Wij stevenen af op het einde van de Europese en Nederlandse samenleving zoals wij die nu nog kennen, maar de minister-president antwoordde deze week op mijn Kamervragen doodleuk dat er van islamisering in Nederland geen sprake kan zijn. (47) Dat is een nu al historische vergissing. (48) Geen sprake van islamisering? (49) Heel veel Nederlanders, mijnheer de minister-president, zien de islamisering van Nederland iedere dag. (50) Heel veel mensen hebben daar genoeg van. (51) Zij hebben genoeg van die hoofddoekjes, van die boerka's, van dat ritueel slachten van dieren, van eerwraak, van schallende minaretten en krijsende imams, van vrouwenbesnijdenis, van maagdevlieshersteloperaties, van de mishandeling van homo's, van het Turks en Arabisch in de bus en de trein en de folders op het gemeentehuis, van dat hallalvlees bij Albert Heijn en van El HEMA, van de shariatestamenten en de shariahypotheke van Wouter Bos en van de enorme oververtegenwoordiging van moslims in de misdaad, zoals de Marokkaanse straatterroristen. (52) Maar er is gelukkig ook nog hoop. (53) De meerderheid van de Nederlanders is namelijk doordrongen van het feit dat de islam een gevaar is. (54) De meerderheid van de Nederlanders, zo blijkt uit een opinieonderzoek, ziet de islam als een bedreiging van onze cultuur. (55) Wij nemen die mensen uiterst serieus, want veel Nederlanders zijn het spuugzat en hunkeren naar actie. (56) Maar de Haagse politiek doet helemaal niets, tegengehouden door angst, of door – zeg ik tegen de heer Pechtold – verkeerde ideeën, of door politieke correctheid, of door simpelweg electorale motieven, bang om moslimkiezers kwijt te raken, zoals bij de Partij van de Arbeid ongetwijfeld het geval is. (57) De minister-president zei ongeveer een jaar geleden in Indonesië dat de islam geen gevaar is. (58) De meerderheid van de bevolking, de meerderheid van het CDA, de kiezer dus, denkt daar anders over. (59) Minister Donner zei eerder dat hij de invoering van een sharia in Nederland zich kon voorstellen, als de meerderheid dat maar zou willen. (60) Minister Vogelaar kwekt dat Nederland in de toekomst een joods-christelijk-islamitische traditie zal kennen, en dat zij de islam wil helpen te wortelen in de Nederlandse samenleving. (61) Zij toont daarmee wat mij betreft aan dat zij knettergek is geworden. (62) Zij toont daarmee aan dat zij de Nederlandse cultuur verraadt. (63) Zij toont daarmee aan dat zij niet begrijpt dat veel Nederlanders de islamisering en de islamitische traditie niet willen. (64) Ik vind dat verschrikkelijk, en ik vraag haar dan ook om die woorden terug te nemen. (65) Ik vraag haar, zich te verzetten tegen de islamisering en terug te nemen dat Nederland, al is het over een aantal eeuwen, ook een islamitische traditie kent. (66) Als zij dat niet doet – dat is haar goede recht – zullen wij het vertrouwen in haar moeten opzeggen. [...]

(67) Voorzitter. (68) Ik rond af. (69) Ik kan een heleboel dingen niet meer zeggen, maar die zijn eigenlijk allemaal wel naar aanleiding van interrupties naar

voren gekomen. (70) Ik ben het dus ook niet eens met de conclusie op pagina 12 van de kabinetsreactie op het WRR-rapport dat de islam niet strijdig is met democratie en mensenrechten.

(71) Het is vijf minuten voor twaalf. (72) Als wij zo doorgaan, zal die verdergaande islamisering vroeg of laat het einde betekenen van de Westerse beschaving en de Nederlandse cultuur, zoals wij die nu kennen. (73) Ik zal mijn bijdrage in eerste termijn dan ook willen eindigen met een persoonlijk beroep op de minister-president. (74) Ik doe dat persoonlijke beroep op de minister-president namens heel veel Nederlanders. (75) Stop de islamisering van Nederland. (76) Er rust een historische taak op uw schouders, mijnheer Balkenende. (77) Wees moedig. (78) Doe waar veel Nederlanders om schreeuwen. (79) Doe wat Nederland nodig heeft. (80) Stop de immigratie uit moslimlanden. (81) Sta geen enkele nieuwe moskee meer toe. (82) Sluit de islamitische scholen. (83) Verbied de boerka. (84) Verbied de Koran. (85) Zet criminele moslims, zoals die Marokkaanse straatterroristen waar mensen in het land echt knettergek van worden, nu een keer het land uit. (86) Neem uw verantwoordelijkheid. (87) Stop de islamisering. (88) Genoeg is genoeg, mijnheer Balkenende. (89) Genoeg is genoeg.

Toespraak Ella Vogelaar tijdens het ‘Knettergek-debat’ (2007)

(1) Voorzitter. (2) Enkele leden hebben gevraagd, de visie en de daadkracht van het kabinet op het gebied van integratie nader aan te geven. (3) De minister-president heeft hierover al in algemene termen een aantal opmerkingen gemaakt en ik zal deze graag wat uitwerken.

(4) Het lijkt mij goed om aan te geven dat ik mij als minister voor Integratie een minister van alle burgers in dit land voel. (5) Ik beschouw alle mensen eerst en vooral als gelijkwaardige burgers, ongeacht hun religie. (6) En ik zie het als mijn opdracht om ervoor te zorgen dat iedereen evenveel kans krijgt om mee te doen in de samenleving en dat de tegenstellingen in de samenleving verdwijnen.

(7) Wij kunnen constateren dat onze samenleving snel verandert, waardoor wij tegen een aantal nieuwe maatschappelijke vraagstukken aanlopen. (8) Ik zal er een paar noemen; ze hangen sterk samen met vraagstukken op het gebied van levensbeschouwing. (9) Zo moeten wij bijvoorbeeld een antwoord vinden op de vraag wat het betekent dat steeds meer mensen hun geloof individueel vormgeven, buiten de gevestigde kerken en gebedshuizen. (10) Of op de vraag welke plaats wij moeten geven aan immigranten die hun eigen variant van een geloof meebrengen. (11) Waar trekken wij als samenleving in de publieke ruimte grenzen ten aanzien van geloof?

(12) Sommige gebruiken en tradities worden vrijwel geruisloos in de samenleving aanvaard, maar wij zien ook dat minder prettige en soms zelfs negatieve kanten van veranderingen wrijving en spanningen in de samenleving veroorzaken. (13) Het gaat erom dat kabinet en samenleving deze spanningen

kunnen opvangen, dat is onze opdracht. (14) Wij moeten hiermee zo omgaan dat wij voorkomen dat mensen elkaar de rug toekeren, wij moeten ervoor zorgen dat zij juist op zoek gaan naar samenhang en naar het gemeenschappelijke, ondanks de verschillen. (15) Het is ontzettend belangrijk om dit te doen met respect voor elkaars eigenheid. (16) Ik vond in dat verband een heel mooi citaat van een Amerikaanse chieft, Dan George, die het als volgt verwoordde. (17) Als je met mensen praat, leer je ze kennen. (18) Als je niet met ze praat, leer je ze niet kennen. (19) Wat je niet kent, boezemt je angst in. (20) Wat je vreest, vernietigt je.

(21) Het is erg belangrijk dat wij voorkomen dat integratievraagstukken worden versmald tot alleen geloofskwesties. (22) Natuurlijk vormen geloof en religie daarvan een onderdeel, maar soms lijkt het alsof het bij integratie alleen nog maar om geloofsvraagstukken gaat, wat een verkeerd beeld is. (23) Als wij kijken naar die religie, zien wij dat ook religieuze gemeenschappen in Nederland juist volop in beweging zijn. (24) Dat geldt ook voor de verschillende moslimgemeenschappen, en de christelijke migrantenkerken, met hun verschillende manieren van geloofsbeoefening. (25) Als wij kijken naar Turken en Marokkanen van de tweede en de derde generatie, zien wij dat zij anders met hun geloof en cultuur omgaan dan de eerste generatie. (26) Laten wij vooral heel precies kijken naar wat zich in de praktijk van alledag in onze samenleving afspeelt, en niet alleen maar blijven steken in heel abstracte discussies.

(27) Voor de overheid betekent dit dat religie als zodanig een omgevingsfactor is, waarmee wij in ons beleid rekening moeten houden, maar waarmee wij ons niet inhoudelijk moeten inlaten. (28) Dat raakt immers aan de scheiding van kerk en staat. (29) In Nederland is de aanwezigheid van migranten, onder wie ook moslims, een gegeven. (30) Door gebeurtenissen als 11 september en in ons eigen land de moord op Theo van Gogh, spitsen de debatten zich vaak op een negatieve manier toe op de islam. (31) Discussies over de islam worden hierdoor soms terecht, maar soms ook onterecht steeds meer geplaatst in de context van integratie en inburgering. (32) Dat levert dan pittige vragen en debatten op. (33) Het spreekt vanzelf dat veel van die vragen niet alleen gelovigen, maar iedereen in de samenleving bezighouden. (34) Iedereen heeft er een mening over hoe wij in Nederland met religies, levensovertuigingen en geloofssymbolen moeten omgaan. (35) Vaak zien wij dat in die debatten de emoties hoog oplopen, wat heel begrijpelijk is, want dit soort vraagstukken raakt mensen heel direct en heel persoonlijk. (36) Het raakt immers aan onze diepste gevoelens over hoe wijzelf in het leven staan.

(37) Een aantal sprekers heeft gewezen op het groeiend onbehagen dat hieruit voortkomt. (38) Terugkijkend op de afgelopen jaren, kan ik zeggen dat het tijdens de eerste jaren van de multiculturele samenleving not done was om de problemen aan te kaarten die samenhangen met de komst van culturele en religieuze gebruiken en gewoontes in ons land door de migranten, laat staan dat wij durfden te discussiëren in termen van verplichtingen die daar voor

migranten uit voortvloeiden. (39) Dat heeft ertoe geleid dat er een toenemende economische, sociale en culturele vervreemding, en een marginalisering en achterstand van deze groepen is ontstaan. (40) Het is begrijpelijk dat dat heeft geleid tot een groeiend onbehagen onder autochtonen over de tekortschietende integratie van niet-Westerse allochtonen. (41) De oplossing daarvan zullen wij vooral moeten zoeken in het aanpakken van de concrete problemen, de marginalisatie en onvrede, die daaruit voortkomen. (42) Bij de integratie moet er dus voor worden gezorgd dat mensen een voldoende taalbeheersing krijgen, dat de criminaliteit, die onder sommige specifieke groepen allochtone jongeren hoger is dan het gemiddelde, wordt aangepakt, dat de discriminatie op de arbeidsmarkt wordt aangepakt en dat de polarisatie en radicalisering die onder sommige jongeren voorkomen, tegen wordt gegaan. (43) Het zijn maar een paar voorbeelden. (44) Als wij deze concrete problemen niet aanpakken, blijven wij in de negatieve spiraal van wantrouwen tussen bevolkingsgroepen, met name tussen moslims en niet-moslims, zitten. (45) Steeds vaker zien wij dat moslims vereenzelvigd worden met extremisten en vijanden van de democratie. (46) En dat terwijl juist een heel groot deel van de moslims in Nederland eigenlijk net zo bang is als u en ik voor opkomend fundamentalisme en extremisme. [...]

(47) Daarmee hangt samen dat de islam nog steeds geen geaccepteerde religie in de Nederlandse samenleving is. (48) Het is een gegeven dat de acceptatie van deze religie wordt bemoeilijkt doordat de islam een aantal sterke uitingvormen heeft in het publieke domein. (49) Met dit soort religieuze uitingvormen zijn wij eigenlijk niet meer zo vertrouwd in onze samenleving. (50) Sommige daarvan zullen wij moeten aanvaarden, omdat zij zijn toegestaan binnen de kaders van de rechtsstaat, waarover collega Hirsch Ballin het een en ander heeft gezegd. (51) Maar sommige druisen zo in tegen de kernwaarden en de verworvenheden van de Nederlandse samenleving, zoals gelijkheid van vrouwen en homo's, dat zij niet te tolereren zijn. (52) Wij zijn wat dat betreft de tijd van vrijblijvendheid, onverschilligheid en taboes voorbij. (53) In het integratiebeleid komt het erop aan om ook deze sociaal-culturele vraagstukken aan te pakken, de problemen te benoemen en te zorgen dat wij daartegen optreden.

(54) Maar ik zeg ook dat integratie van twee kanten moet komen. (55) Zoals ik al eerder zei, wij moeten integratie vooral niet religieuzer of cultureler maken dan het is, want dan lopen wij het risico op een foute diagnose en dus ook een verkeerd medicijn. (56) Een aantal zaken, bijvoorbeeld geweld tegen vrouwen, homo's of afvalligen, wordt binnen sommige gemeenschappen religieus of cultureel gelegitimeerd en soms zelfs vergoelijkt. (57) Dat is niet acceptabel en daar trekken wij als kabinet een grens. (58) Iedereen dient zich op deze punten in dit land aan de wet te houden. (59) Wij tolereren geen geweld tegen wie dan ook en wij accepteren geen discriminatie. (60) Gebeurt dat wel, dan treden wij op en bieden wij bescherming aan de slachtoffers.

(61) Ik denk dat mijn rol als minister voor integratie is om dit soort zaken aan de orde te stellen binnen de gemeenschappen waarin zij voorkomen. (62) Het gaat om het bevorderen van de emancipatie van vrouwen, het versterken van de weerbaarheid van die gemeenschappen tegen radicalisering en het bespreekbaar maken van eengerelateerd geweld. (63) In die gemeenschappen zelf moet duidelijk worden wat wel en niet kan. (64) Taboes rond dit soort onderwerpen moeten binnen die gemeenschappen worden doorbroken.

(65) In het integratiebeleid gaan wij uit van het behoud van verworvenheden in onze samenleving, zoals de gelijkheid van mannen en vrouwen, ongeacht hun seksuele geaardheid of religie. (66) Het heeft in onze samenleving lang genoeg geduurd om tot een brede maatschappelijke acceptatie te komen van deze gelijkheden. (67) Ik zal deze met kracht bevorderen en verdedigen. (68) Maar ik zeg er ook bij dat dit betekent dat wij realisme en geduld nodig hebben. (69) Acceptatie van dit soort uitgangspunten onder alle lagen van de bevolking, dus ook onder nieuwkomers, is noodzakelijk, maar dat vergt een mentaliteitsverandering in die gemeenschappen. (70) Wij weten met elkaar dat deze processen niet van de ene op de andere dag te realiseren zijn. (71) Dat kost tijd, aandacht en volharding. [...]

(72) Laat er geen misverstand over bestaan dat ook ik van opvatting ben dat de joodschristelijke cultuur tot de wortels van onze samenleving behoort. (73) Daar is de Nederlandse cultuur uit voortgekomen. (74) Cultuur is echter geen statisch begrip, zodat nieuwe invloeden in een cultuur of samenleving aan de orde zijn. (75) Dat verandert de oorsprong niet. (76) Dat is immers een gegeven. (77) Het betekent dat cultuur en samenleving door invloeden van buitenaf en door nieuwe ontwikkelingen aan veranderingen onderhevig zijn. (78) Dat heb ik proberen over te brengen in het bedoelde interview. (79) In dat verband heb ik op de vraag van de journalist gezegd, dat ik mij zou kunnen voorstellen dat als je zo naar cultuur kijkt, er een situatie kan ontstaan waarin de cultuur van de miljoen moslims die wij op dit moment in Nederland hebben, na een paar eeuwen haar sporen nalaat in de Nederlandse cultuur. (80) Dat is hoe ik aankijk tegen de wijze waarop maatschappelijke processen zich voltrekken. (81) Kijkend naar hoe culturen zich door de eeuwen heen hebben ontwikkeld, heb ik vastgesteld dat dit een ontwikkeling is die je heel veel ziet. (82) Ik heb er in dat verband dan ook geen enkele behoefte aan om hier nu uit te spreken dat wij staan voor de opgave om de islamisering van de Nederlandse samenleving een halt toe te roepen, zo daarvan al sprake zou zijn. (83) Ik heb de heer Wilders in mijn schriftelijke antwoord op de Kamervragen die hij erover heeft gesteld al laten weten dat ik geen enkele behoefte heb om op die uitspraken terug te komen. (84) Ik zie ook geen aanleiding om terug te komen op wat ik in de schriftelijke beantwoording heb laten weten.

Bijlage 3. Toespraken Geert Wilders en Alexander Pechtold tijdens de APB (2008 en 2009)

Hieronder worden de toespraken van Geert Wilders (PVV) en Alexander Pechtold (D66) weergegeven die zij hielden tijdens de eerste termijn van de Algemene politieke beschouwingen (APB) van 2008 en 2009. De precieze benamingen van de debatten waarin de toespraken zijn gehouden, zijn respectievelijk:

- de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2009 (31700);
- de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2010 (32123).

De toespraken zijn ontleend aan de Handelingen. De precieze vindplaatsen zijn:

APB 2008

- toespraak Wilders: Handelingen der Staten-Generaal, TK 2 52-60;
- toespraak Pechtold: Handelingen der Staten-Generaal, TK 2 69-73.

APB 2009

- toespraak Wilders: Handelingen der Staten-Generaal, TK 2 68-77;
- toespraak Pechtold: Handelingen der Staten-Generaal, TK 2 86-95.

Interrupties en reacties van Wilders en Pechtold daarop zijn niet geanalyseerd (zie paragraaf 4.3), en daarom weggelaten. Verwijderde tekst is aangegeven met [...]. De alinea-indeling is overgenomen uit de Handelingen; de nummering is door mij toegevoegd.

De volgorde waarin de toespraken worden weergegeven is als volgt:

- toespraak Wilders APB 2008 (zie vanaf bladzijde 218);
- toespraak Pechtold APB 2008 (zie vanaf bladzijde 224);
- toespraak Wilders APB 2009 (zie vanaf bladzijde 228);
- toespraak Pechtold APB 2009 (zie vanaf bladzijde 234).

Toespraak Geert Wilders tijdens de APB van 2008

(1) Mevrouw de voorzitter. (2) Wij spreken vandaag over de begroting en de Miljoenennota 2009, een flutstuk van het slechtste kabinet ooit. (3) Wij praten vandaag niet alleen over de begroting, wij praten ook over de staat van ons land. (4) Hoe ziet Nederland eruit? (5) Wie daarnaar kijkt, wordt niet vrolijk. (6) Wat ik dit kabinet het meest verwijt, is de schade die het aanricht aan onze samenleving. (7) Nederland is al lang niet meer het Nederland waarin wij zijn opgegroeid. (8) Er is ook niet meer één Nederland, er zijn twee Nederlanden. (9) Het rijk van Balkenende is een koninkrijk van twee Nederlanden. (10) Aan de ene kant onze elite met haar zogenaamde idealen van een multiculturele samenleving, van megahoge belastingen, van de waanzinnige klimaatysterie, van de onstuitbare islamisering, van de Brusselse superstaat en de zinloze ontwikkelingshulp, van de bakken met geld in de bodemloze put die de Antillen heet. (11) Die elite, daar in vak K, vindt alles best, zolang de subsidiestromen maar richting de VPRO, richting Milieudefensie en richting de kunstbobo's gaan. (12) Het zijn de volgelingen van Geert Mak, Evelien Herfkens en Al Gore, het is de linkse grachtengordel en haar kleffe vriendjes.

(13) Al die zogenaamde idealen van dat ene Nederland, van die politieke elite, zijn minderheidsprojecten. (14) Bijna niemand die er nog in gelooft, behalve een steeds kleiner clubje linksen dat aan het belastinggeldinfaus ligt en voor zichzelf een baantje heeft geregeld bij een subsidieslurper; beroepsmoslims, beroepsklimaatfundamentalisten, beroepsbestuurders, beroepslobbyisten. (15) Laat ik één voorbeeld geven van iemand die tekenend is voor die politieke elite. (16) Dat is de heer Bert Bakker. (17) Die kennen we nog. (18) Tot voor kort was hij Kamerlid voor D66. (19) En wat een stoere, politiek correcte geluiden sloeg hij uit! (20) De Partij voor de Vrijheid noemde hij racisten, allemaal tuig. (21) Hij liet het zelfs opschrijven, Bert Bakker, in de krant. (22) Maar ja, dankzij de actie van het Turkse ministerie van religieuze zaken kwam niet hij in de Kamer voor D66 maar mevrouw Kos, er Kaya. (23) En nu probeert Bert wat geld bij elkaar te sprokkelen als lobbyist voor een vliegtuigbouwer. (24) En zo kwam hij ook bij de PVV langs: een beetje likken, een beetje slijmen. (25) Nou, voorzitter, wij hebben Bert Bakker medegedeeld dat hij de rambam kan krijgen. (26) lobbyen best, maar niet bij ons. (27) En toen ineens - en dat is tekenend voor de elite - draaide Bert als een blad aan een boom om, en kijk wat ik nu in de post vind: een heuse excuusbrief van Bert Bakker. (28) Hij schrijft: "Sorry Geert, jullie zijn nu ineens toch geen racisten. (29) Het klopte niet wat ik zei, ik heb er spijt van."

(30) Kijk, voorzitter, zo ken ik onze elite weer. (31) In het openbaar stoere, politiek correcte praatjes, maar als zij een baantje hebben een excuusbriefje sturen. (32) Sommige mensen hebben idealen en staan daarvoor, anderen hebben nog een ruggengraat vol slagroom. (33) Bert Bakker staat symbool voor de elite waar ik het net over had. (34) Hij heeft liever een dikke bankrekening dan dat hij trouw is aan zijn principes. [...]

(35) Maar goed, voorzitter, er is ook een ander Nederland en dat is mijn Nederland. (36) Het andere Nederland bestaat uit de mensen die de rekening moeten betalen, letterlijk en figuurlijk, het bestaat uit de mensen die beroofd en bedreigd worden, die zuchten onder de overlast van de straatterroristen, die zuchten onder de hoge belastingen en die verlangen naar een beter, een ander en sociaal Nederland. (37) Het zijn de mensen die het thuis allemaal niet cadeau krijgen. (38) Het zijn de mensen die ons land hebben opgebouwd. (39) Het zijn de mensen die nooit hebben geloofd in het linkse project van de multicul of in de klimaatwaanzin of in onze donaties aan de pinacoladamaffia op de Nederlandse Antillen. (40) Het zijn de mensen die hier in de Tweede Kamer - dat is heel triest - zelden gehoord worden, die worden weggezet als Tokkies of als xenofoben of als provincialen. (41) Dit kabinet - en dat is mijn grootste verwijt aan dit kabinet zoals het daar zit in vak K - legt zich neer bij die twee Nederlanden. (42) Dit kabinet kiest consequent partij voor het Nederland van de elite en niet voor het Nederland van de gewone mensen die de rekening moeten betalen.

(43) Wie zich afvraagt hoe het komt dat Nederlanders steeds cynischer worden over de politiek, moet kijken naar die twee Nederlanden, die moet zich afvragen hoe wij weer één Nederland kunnen krijgen. (44) Nergens zijn de verschillen tussen wat Nederlanders vinden en wat de elite vindt scherper dan bijvoorbeeld op het gebied van de massa-immigratie. (45) Bijna 60% van de Nederlanders ziet de islam als de grootste bedreiging van onze identiteit. (46) Ook nog eens bijna 60% vindt de massa-immigratie de grootste vergissing sinds de Tweede Wereldoorlog. (47) Maar hier in de Tweede Kamer vindt nog geen 6% dat.

(48) Voorzitter. (49) Die multiculturele samenleving is ook een heel dure grap. (50) Dankzij een studie van het Centraal Planbureau van een aantal jaren geleden weten wij dat een gemiddeld niet-westers allochtoon gezin de Nederlandse belastingbetaler € 230.000 kost. (51) Dat is bij elkaar 100 mld. in totaal. (52) Zoveel zijn wij kwijt aan het multiculturele project: 100 mld. (53) Denk eens na, wat wij met dat geld hadden kunnen doen. (54) Wij hadden alle ouderen in verpleeghuizen al jaren geleden een eigen kamer kunnen geven, met een persoonlijke verpleegster. (55) Wij hadden bij wijze van spreken allemaal kunnen stoppen met werken op ons vijftigste. (56) Wij hadden iedereen een zeilboot cadeau kunnen doen of wij hadden zomaar voor de lol een ander land erbij kunnen kopen.

(57) Voorzitter. (58) Wij hadden kunnen zwemmen in het geld en in plaats van dat te doen volgen wij de linkse droom om de halve islamitische wereld naar Nederland te halen. (59) Hoe meer stemvee voor de linkse kerk, hoe beter. (60) Ik denk wel eens, in het vliegtuig wordt ze zeker al geleerd: jij stemmen op Wouter Bos, hij jou geven uitkering. (61) Maar, voorzitter, wie betaalt de rekening, wie betaalt die 100 mld.? (62) Dat zijn de mensen die Nederland hebben opgebouwd, dat zijn de mensen die hard werken, de mensen die keurig

sparen, die netjes hun belasting betalen, de gewone Nederlander die het niet cadeau krijgt: Henk en Ingrid betalen voor Mohammed en Fatima! [...]

(63) Bij die 100 mld. die de multiculturele samenleving ons kost, zijn bijvoorbeeld de dure Vogelaarwijken plus de exorbitante kosten van de extra criminaliteit nog niet eens meegerekend. (64) Bijna een derde van alle delicten wordt gepleegd door niet-westerse allochtonen. (65) Als het gaat om diefstal met geweld, scoren onze niet-westerse allochtonen zelfs meer dan 60%. (66) Waarom hoor ik de minister-president daar nooit over?

(67) Wat Nederland nodig heeft, zijn strengere straffen, minimumstraffen. (68) Als je de rechter zijn zin geeft, voert hij het partijprogramma van D66 uit en dat betekent dat verkrachters een taakstraf krijgen en mensen die nog ergere dingen doen, zoals een dubbele moord, een paar strafregels.

(69) Het kabinet weigert iets te doen en daarom komt de PVV binnenkort, voor de begroting van Justitie, met een initiatiefwetsvoorstel voor minimumstraffen. (70) Misdaad moet in dit land veel harder worden aangepakt. (71) Het moet niet meer zijn All you need is love, maar veel vaker Jailhouse rock.

(72) Wij raken ons land kwijt. (73) Wij raken Nederland kwijt. (74) Kwijt aan de massa-immigratie, kwijt aan een instroom die niet meer te controleren valt, kwijt aan een cultuur van achterlijkheid en geweld, kwijt aan het Marokkaanse tuig dat scheldend, spugend en onschuldige mensen in elkaar rammend door het leven gaat, dat de schoolpleinen en straten onveilig maakt, dat de middelvinger opsteekt naar rouwstoeten, ambulancepersoneel bedreigt of mishandelt, homo's in elkaar ramt, vrouwen voor hoer uitscheldt. (75) Zij accepteren maar al te graag onze uitkeringen, onze huizen, onze dokters, maar niet onze normen en waarden. (76) De elite noemt deze Marokkanen die de boel hier verzielen heel romantisch nieuwe Nederlanders. (77) Ik noem ze liever kolonisten, moslimkolonisten. (78) Zij zijn namelijk niet naar Nederland gekomen om te integreren, maar om de boel over te nemen om ons te onderwerpen. (79) Terwijl Duitsland eerwraakmoordenaars uitzet en Frankrijk boerkadraagsters de Franse nationaliteit weigert, juicht het kabinet de kolonisatie en islamisering van Nederland alleen maar toe. [...]

(80) Ik gaf al aan dat het kabinet-Balkenende IV naar ons idee niet ziet wat er gebeurt met de islamisering van ons land, dat het de andere kant op kijkt en die culturele capitulatie min of meer tekent. (81) Op de grens van die twee werelden kiest het kabinet dus niet voor democratie maar voor achterlijkheid.

(82) Dat is iets wat wij niet willen. (83) Je zou denken dat christenen een bondgenoot zijn in de strijd voor het behoud van onze cultuur en dat zij vechten tegen de islamisering omdat zij weten wat het lot van een dhimmi is, een christen in een moslimland. (84) Het is dan ook onbegrijpelijk dat staatssecretaris Huizinga-Heringa heeft gezegd dat zij zich kan voorstellen dat het Suikerfeest in Nederland een nationale feestdag wordt: een christelijke staatssecretaris van de ChristenUnie die zich kan voorstellen dat het Suikerfeest

in Nederland een nationale feestdag wordt. (85) Die staatssecretaris liet niet van zich horen toen gelovigen in Gouda - een stad die snel islamiseert - bij het uitgaan van de kerk door Marokkanen werden bespuugd en belaagd. (86) De criminaliteit explodeert daar en de sfeer in die stad wordt steeds grimmiger.

(87) Marokkanen staan in Nederland vijf keer vaker in de politiestatistieken. (88) Een Marokkaan zei onlangs tegen een journalist van Elsevier: "Over tien jaar zijn wij hier de baas en dan gooien we die kankerconing er ook meteen uit." (89) Dat soort verschrikkelijke, walgelijke teksten mogen wij nooit accepteren, maar zoals altijd blaast de Nederlandse overheid de aftocht. (90) Al sinds zaterdag rijden er geen bussen meer in delen van de wijk Oosterwei, omdat buschauffeurs worden bespuugd, bedreigd en beroofd. (91) Een chauffeur uit Gouda mailde mij vorige week donderdag: "Meneer Wilders, Marokkanen terroriseren ons. (92) Gisteren werd een collega door een Marokkaan tijdens zijn eerste ochtendrit met een mes op zijn keel beroofd, terwijl zijn vriendjes buiten met een auto stonden te wachten. (93) Zij reden er daarna vrolijk vandoor alsof zij naar de bank waren geweest om te pinnen." (94) Het was gewoon een man die het respectabele vak van buschauffeur uitoefende.

(95) Waarom wordt daartegen niet veel strenger opgetreden? (96) Waar zijn de politie en de burgemeester van de PvdA van Gouda? (97) Waarom kan laatstgenoemde alleen maar antwoorden met een extra subsidie voor een Marokkaans inloophuis? (98) Waar zijn de ministers van BZK, Justitie en de minister voor Wonen, Wijken en Integratie? (99) Waarom kijken al die laffe bestuurders de andere kant op? (100) Waarom laten zij Nederlanders in de steek? (101) Dat doen zij immers. (102) Zij laten Nederlanders in de steek! (103) Het zijn niet alleen Gouda en Amsterdam. (104) In heel Nederland neemt het straatterrorisme toe. (105) Het zijn al lang geen incidenten meer. (106) Het is een islamitische intifada. [...]

(107) Ik heb twee concrete voorstellen. (108) Het eerste gaat over de ordehandhaving. (109) De politie van Gouda en ook die in andere steden is blijkbaar niet meer in staat om het straatterrorisme aan te pakken. (110) De kolonisten steken de politieauto's gewoon in brand. (111) Agenten krijgen te horen - ik citeer uit een krant -: "Wij weten waar je kinderen naar school gaan." (112) Het is inmiddels echt niet meer uit te leggen dat wij wel meer dan duizend militairen inzetten om Afghanistan veiliger te maken terwijl Nederland zelf steeds onveiliger wordt. (113) Ik zou zeggen: als het niet lukt om de politie harder in te zetten op het straatterrorisme, haal dan de militairen terug uit Afghanistan en zet hen in om de steden en dorpen in de provincies van Nederland op te ruimen en schoner te maken. (114) Een veilig Nederland, een veilig Oosterwei, een veilig Rotterdam, een veilig Gouda zijn belangrijker dan een veilig Uruzgan, en in ieder geval ligt daar onze eerste verantwoordelijkheid.

(115) Mijn tweede voorstel is om al dat tuig dat de boel hier verziekt, hard aan te pakken. (116) Genoeg is genoeg. (117) Wij hebben genoeg terreur,

minachting en geweld. (118) Eruit met al die straatterroristen! (119) Eruit met al die lui die zich schuldig maken aan eerwraak, of die kleine meisjes besnijden, of zich op nog een andere verschrikkelijke manier misdragen. (120) Eruit! (121) Dat is het voorstel dat wij doen. (122) Ik hoop dat het kabinet hierop positief zal reageren.

(123) De schade van de multiculturele samenleving bedraagt, zoals ik al zei, 100 mld. (124) Maar het kan nog erger. (125) Nederland heeft sinds 1960 - vanaf dat jaar is het geregistreerd - ook nog eens meer dan 100 mld., om precies te zijn 104 mld., gegooid in de bodemloze put die ontwikkelingshulp heet. (126) Weer 100 mld.! (127) Ik had net al 100 mld., nu hebben wij weer 100 mld. (128) Wat hadden wij de afgelopen 40 jaar allemaal met dat geld kunnen doen? (129) Ik zou zeggen: investeren in Nederland, en om te beginnen in de zorg.

(130) Er werken veel te weinig mensen in de zorg. (131) Staatssecretaris Bussemaker weet dat, maar ondertussen doet zij alle misstanden in de zorg, de verpleeghuizen en de verzorgingshuizen af als incidenten. (132) De 88-jarige mevrouw Willemse zat vier jaar lang in een aftandse barrel van een rolstoel. (133) De wielen zaten scheef, een rammelend frame, een houten plaat als rugleuning. (134) Zij kreeg er doorligwonden van. (135) Mijnheer Steller, hoogbejaard, wacht al meer dan twee jaar op de zorg die hij nodig heeft. (136) Mevrouw Emons stierf vanwege de haast niet in haar bed, maar in een koelcel in het mortuarium van het verpleeghuis. (137) Dat zijn geen incidenten meer in Nederland. (138) Gelukkig is het ook niet zo dat dit in de meerderheid van de gevallen plaatsvindt, maar het zijn méér dan incidenten en dat is onaanvaardbaar. (139) Dit kabinet mag onze ouderen, gehandicapten en ernstig zieken niet in de kou laten staan. (140) Ouderen moeten zelfs nog maar afwachten of zij nog worden gereanimeerd. (141) Wij hebben de discussie hierover tijdens het zomerreces gehoord.

(142) Dit kabinet negeert de problemen. (143) Zijn oplossing bestaat eruit, het probleem anders te noemen. (144) Vergrijzing heet bij het kabinet tegenwoordig "verzilvering". (145) Probleem weg! (146) Maar veel ouderen weten hoe het echt zit. (147) Zij weten dat "verzilvering" niet klopt. (148) Zij weten dat het gaat om verpietering, vereenzaming, vervuiling, vernedering. (149) Gaan wij zo met onze ouderen om? (150) Is dat ons voorland? (151) Is dat wat de veertigers en vijftigers van vandaag te wachten staat als zij straks oud zijn? (152) Er moet veel meer geld naar de zorg. (153) De PVV maakt in haar tegenbegroting alleen voor 2009 1 mld. extra vrij voor de zorg. (154) Daarvan gaat de helft, 500 mln., naar meer salaris voor zorgmedewerkers. (155) Een kwart gaat naar duizenden nieuwe medewerkers in de verpleeg- en verzorgingshuizen en de rest naar de kwaliteit van de zorg. (156) Kortom, meer handen aan het bed, meer salaris, meer materieel en meer scholing voor medewerkers in de zorg. (157) Dat is pas sociaal beleid.

(158) Zoals ik vorig jaar al zei, wil mijn partij op de langere termijn de belastingen met minstens 16 mld. verlagen. (159) Al voor volgend jaar hebben

wij een poging gedaan. (160) Het is ons gelukt om ervoor te zorgen dat de burger wat minder kwijt is aan de Belastingdienst. (161) In onze tegenbegroting, die wij in de Kamer hebben laten ronddelen, schrappen wij miljarden op posten als ontwikkelingshulp, de Antillen en het kunstbudget. (162) Die miljarden besteden wij aan belastingverlaging. (163) Meer dan 3 mld. in één jaar tijd - cumulatief in drie jaar tijd is dat natuurlijk veel meer - gaat naar de mensen thuis. (164) Postbodes, politieagenten, onderwijzers en vele anderen gaan er in onze plannen honderden euro's netto per jaar op vooruit. (165) Ook mensen met AOW en een klein aanvullend pensioen, die van het kabinet geen enkele koopkrachtverbetering kregen - er stond een grote 0 in de koopkrachtplaatjes - gaan er bij ons honderden euro's op vooruit.

(166) Dat is hard nodig, want de lastenverlichting van dit kabinet voor 2009 valt in het niet bij de lastenverzwaring voor dit jaar. (167) Balkenende en Bos zien de overheidsinkomsten, de aardgasbaten enzovoorts groeien, maar zij geven geld uit aan de verkeerde dingen. (168) Zij geven de burger niet meer dan een stuiver terug. (169) Ondertussen verhoogt het kabinet doodleuk de salarissen voor de ministers. (170) Ik kan het niet vaak genoeg herhalen. (171) De ministers'salarissen worden verhoogd en de mensen krijgen een stuiver.

(172) Ook voor de automobilisten hebben wij goed nieuws. (173) De accijnzen op benzine en diesel worden in onze tegenbegroting met 1 mld. verlaagd. (174) Het gestolen kwartje van Kok gaat meteen terug naar de automobilist, zelfs nog een beetje meer.

(175) Mijn fractie heeft oog voor belastingverlaging en zorg, maar ook voor dieren. (176) Dierenmishandelaars moeten veel fanatieker worden opgespoord en aangepakt. (177) Wij willen ook in Nederland een organisatie als Animal Cops, die veel mensen van de Amerikaanse televisie kennen. (178) Dit is een soort dierenpolitie. (179) Hiervoor hebben wij 20 mln. gereserveerd, waarmee 250 extra agenten de strijd tegen dierenmishandeling kunnen aangaan.

(180) Mijn partij staat voor een beter, sterker en socialer Nederland. (181) Dit Nederland komt op voor onze zwaar bevochten vrijheden en verzet zich tegen ideologieën die niet de onze zijn en nooit de onze mogen worden. (182) Er gloort hoop, niet hier in Den Haag of in dit gebouw. (183) Wel gloort er hoop in veel straten, wijken, dorpen en steden in Nederland. (184) Daar groeit de schreeuw om verandering. (185) Je hoort dit elke dag. (186) De Partij voor de Vrijheid mag worden verketterd door sommigen in dit huis, mag worden beschimpt door de staatsomroep, bespuugd door linkse subsidieslurpers of verguisd door de volgevreten links-liberale grachtengordelelite; zij wordt in toenemende mate gesteund door dat andere Nederland. (187) Dit is niet het Nederland van dit kabinet of het Nederland van deze politieke elite, maar dat andere Nederland, ons Nederland, het Nederland van de gewone mensen, die het niet cadeau krijgen. (188) Zij verlangen niets meer dan het behoud van hun eigen Nederland en van hun vrijheid, hun veiligheid, een redelijk salaris en een

betere toekomst voor hun kinderen. (189) Die mensen hebben geen andere stem dan de Partij voor de Vrijheid.

Toespraak Alexander Pechtold tijdens de APB van 2008

(1) Voorzitter. (2) De verhoudingen op het wereldtoneel veranderen snel. (3) China en India komen in rap tempo op. (4) Rusland presenteert zich weer als wereldmacht. (5) Dat merken de voormalige Sovjetrepublieken en satellietstaten. (6) Alle pijpleidingen van Rusland leiden naar Europa. (7) Wij zien dat als afhankelijkheid. (8) Dat geldt echter ook andersom. (9) Rusland is voor zijn inkomsten aan Europa gebonden. (10) Er is wederzijdse afhankelijkheid. (11) Met deze wetenschap is een stevige buitenlandpolitiek nodig, maar die voeren wij niet en kunnen wij ook niet voeren zonder een daadkrachtig Europa met een stevig verdrag. (12) Recent optreden van het Europees voorzitterschap stemt hoopvol, maar het blijft crisismanagement en afhankelijk van toeval, gebaseerd op het politieke leiderschap van een individueel land. (13) Als Sarkozy naar Georgië en Rusland afreist, doet hij dat als voorzitter van de Europese Unie en niet als de Franse president. (14) Dat is geen cosmetisch verschil, dat is Europees leiderschap. (15) Zien de mensen dat echter wel? (16) Zien zij mister Europe in actie voor stabiliteit op de Kaukasus, of zien zij slechts monsieur Sarkozy druk in de weer, en vragen zij zich misschien af waar zijn charmante Carla is?

(18) Dit parlementaire jaar zijn de verkiezingen voor Europa. (19) Meer dan ooit moet Europa tonen wat het waard is. (20) De EU is meer dan onderlinge vrede, een sterke economie en één munt. (21) Europa moet een factor zijn in de mondiale vraagstukken, de grootsheid opbrengen om met één mond te spreken. (22) Dat gaat beter mét verdrag dan zonder. (23) De tijd van praten is voorbij. (24) Wij moeten handelen, zei minister Verhagen onlangs tijdens een toespraak in Leiden. (25) Maar wat doet u dan? (26) U hebt minder dan negen maanden voor het nieuwe kindje, het verdrag.

(27) D66 is een internationale partij, die staat voor een geëngageerd buitenlands beleid, omdat dit binnenlandse vraagstukken raakt, omdat het klimaat zich niets van grenzen aantrekt, omdat een financiële crisis zich niets van grenzen aantrekt en omdat wij vinden dat mensenrechten en welvaart niet voorbehouden zijn aan mensen met een Nederlands paspoort. (28) Onze toekomst ligt in een sterker Europa met één veiligheids- en defensiepolitiek. (29) Als u daarvoor meer geld wilt, valt er met ons te praten, maar niet als dit wordt uitgegeven aan zigzagbeleid tussen bilateraal en multilateraal. (30) Onze betrokkenheid bij Afghanistan is niet bilateraal. (31) Het is geen project saffraan planten. (32) Waar is uw oproep voor een multilaterale strategie voor Afghanistan? (33) Als het uw bedoeling is, meer ruimte te scheppen ten opzichte van de Verenigde Staten, zeg het dan. (34) Als het uw bedoeling is, meer ruimte te scheppen ten opzichte van Europa, laat het dan. (35) Waar staat u, minister-president?

(36) Het kabinet heeft gedaan waar iedereen om vroeg. (37) De btw-verhoging is van tafel en de WW-premie is op nul gebracht. (38) Er komt lastenverlichting voor burgers en bedrijven. (39) Iedereen is blij, wij ook. (40) De financiering leek dit jaar een fluitje van een cent. (41) Er wordt ingeteerd op economische groei uit het verleden, met dank aan het vorige kabinet, met dank aan meevallers die aan individuen zijn opgelegd en met dank aan de indirecte inzet van aardgas. (42) Met zo'n dekking moet u bijna hopen op een strenge winter en op hoge olieprijsen. (43) Maar hoe moet dat volgend jaar, wanneer de kredietcrisis deze begroting reeds lang heeft ingehaald, de lonen toch iets minder zijn gematigd dan gehoopt en het kabinet tegen de grenzen van zijn financiële creativiteit aanloopt?

(44) Het kabinet boekhoudt voor het hier en heden en niet voor de toekomst. (45) "Op de winkel passen" zou ik het niet willen noemen. (46) Dit zou denigrerend zijn tegenover mensen die echt op hun winkel passen. (47) Dat is namelijk niet niks. (48) Zij moeten vernieuwen, innoveren en verbouwen. (49) Daar steekt deze stilstandbegroting bleek bij af. (50) Zelfs de parapedaardjes van uw beleid, de wijken en jeugd en gezin, verzanden door onhandig gesteggel met corporaties en doorgeslagen bemoeienis en bureaucratie. (51) Het kabinet raakt uit koers. (52) Dat is op zich knap als je stil ligt.

(53) U vertrouwt erop dat uw vaste klanten u blijven waarderen. (54) U blijft de kleine negotiant die de concurrentie niet aangaat. (55) Ziet u dan niet dat wij de slag aan het verliezen zijn? (56) Waarom vliegt u niet boven de puntenwolk van de koopkracht uit? (57) Waarom ontstijgt u de kwart procenten niet? (58) Ziet u dan niet dat mensen een visie willen? (59) Zij willen niet naar de mond gepraat worden. (60) Toon ambitie en leiderschap! (61) Wat is uw stip aan de horizon? (62) Waar willen wij heen? (63) De centrale vraag is of Nederland durft te hervormen. (64) Grijpen wij de kansen van globalisering en technologische vooruitgang? (65) Zorgen wij ervoor dat wij de bedreigingen aankunnen? (66) Willen wij ons sociale stelsel aanpassen aan de vergrijzing of moeten de volgende generaties hiervan de lasten dragen? (67) Investeren wij fors in onderwijs, kennis en innovatie of zakken wij op de route van de Europese ranglijst? (68) Zetten wij een deel van de groei in om de economie klimaatneutraal te maken of houden wij het bij de oude oplossingen? (69) Wordt het natuur of steen? (70) Hebben wij het lef om onze energievoorziening te moderniseren of blijven wij afhankelijk van het Midden-Oosten en Rusland? (71) Waar is uw ambitie voor Europese energieonafhankelijkheid in tien jaar? [...]

(72) Hervormen wij onze democratie naar de eisen van de eenentwintigste eeuw, of houden wij vast aan een stelsel uit 1848? [...]

(73) Veel beleid overleeft de situatie waarin het nodig was. (74) Ons ontslagrecht stamt nog uit de Tweede Wereldoorlog en was bedoeld om herhaling van de massawerkloosheid uit de jaren dertig te voorkomen. (75) De

arbeidsmarkt van deze eeuw is onvergelykbaar. (76) Onze woningmarkt was destijds bedoeld om eigenwoningbezit te bevorderen, maar hindert nu in deze doelstelling. (77) Bismarck stelde de pensioengerechtigde leeftijd op 65 jaar, met in het achterhoofd de levensverwachting van toen. (78) Die levensverwachting is nu 80 jaar, minister Donner. (79) Beleid creëert winnaars en verliezers, insiders en outsiders. (80) Machtige, gevestigde belangen hebben baat bij instandhouding van de status-quo. (81) Uw eigen commissie-Bakker wilde die openbreken en outsiders een kans geven. (82) Zij kreeg echter het nakijken, weg met de participatie. (83) Minister Donner, u verbijt zich. (84) Uw revolutie blijft uit. (85) Met de Raad van State zegt mijn fractie: het kan zoveel beter, minister Bos. (86) Het onvermijdelijke is niet te voorkomen, minister Donner. (87) U plukt alleen het laaghangend fruit. (88) Halve maatregelen, zeg ik.

(89) Bij D66 weten mensen waar zij aan toe zijn: hervormen voor een houdbare toekomst. (90) Wij zetten geleidelijkheid en voorspelbaarheid daarbij voorop. (91) Het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd met één maand per jaar tot 67 jaar voldoet daaraan. (92) U zet mensen op het verkeerde been, minister-president. (93) U komt met een verlaging van de AOW. (94) Laten wij het noemen zoals het is, het was uw enige verkiezingsbelofte. (95) Halve maatregelen staan ook in uw akkoord, of liever gezegd het aan u gedicteerde akkoord over het ontslagrecht. (96) Het is gepruts in de marge. (97) Dat komt toch niet uit de commissie-Bakker? (98) In het licht van de cijfers is het volkomen irrelevant, met een volstrekt arbitraire grens. (99) Het is irrelevant, want nog geen 3% van alle werknemers met een inkomen boven de € 5000 gaat dit aan. (100) Het ging ons toch niet primair om die vergoeding? (101) Het ging ons toch om mensen makkelijker naar werk te krijgen? (102) Daar gaat het mij nog steeds om. (103) Daar doet dit akkoord niets aan. [...]

(104) Voorzitter. (105) Ik vraag het kabinet en de minister-president wat zijn stip aan de horizon is. (106) Of kijkt u vooral ver voorbij uw eigen horizon, minister-president? (107) U hebt wel enthousiasme voor de Randstad in 2040 en nog meer voor het verzanden met Veerman in de tweeëntwintigste eeuw. (108) Hoe verder weg, hoe enthousiaster u wordt. (109) Ik probeer u toch iets meer bij deze tijd te brengen. (110) Er ligt een prachtige investeringsagenda voor onderwijs, kennis en innovatie. (111) En u als voorzitter van het Innovatieplatform weet daar alles van. (112) Toch wacht deze agenda al jaren op uitvoering én op middelen. (113) Waarom zet u niet door? (114) Er is 6 mld. nodig. (115) Wij zetten daarop in voor twee kabinetperiodes lang. (116) Dat is onze stip aan de horizon, onze agenda mét ambitie. (117) Wij vragen u, dat ook te doen en ik vraag de Kamer, mevrouw Hamer, om dat samen te doen: een akkoord voor 10 jaar over politieke scheidslijnen heen, met een agenda van vroegschoolse opvang tot een levenlang leren, voor het bestrijden van de uitval in het vmbo tot het faciliteren van de bètaopleidingen in het hoger onderwijs; een agenda die investeert in top onderzoek- en kenniscentra, een stevige agenda verankerd in maatschappelijke vraagstukken; voor een zorgstelsel dat bewaakt

en verbeterd moet worden en schreeuwt om innovatie; voor een belastingdienst en een kilometerbeprijzing met adequate ict-toepassingen, maar ook harde afspraken met energiebedrijven voor een verplichte productie van schone energie. (118) De tijd van alleen convenanten is voorbij. (119) Laten wij dat nú doen. (120) De ontwikkeling van onze kenniseconomie is harde noodzaak. (121) De koele cijfers souffleren ons. (122) Nederland bungelt onderaan de Europese lijstjes. (123) Laten wij het nu doen voor banen en bedrijven in Nederland. (124) Lucent verplaatst 1000 man, Ericsson schrapt r&d activiteiten en Logica vertrok naar Engeland. (125) Wij missen de wizz kids. (126) Weet u toen TomTom 60 vacatures had voor ingenieurs, solliciteerde geen enkele Nederlander. (127) Ik kreeg geen gehoor bij uw kabinet voor een voldoende voor wiskunde. (128) Bij u is een vijfje genoeg.

(129) Een aardig belastingklimaat maakt nog geen aardig vestigingsklimaat. (130) Wij hebben de beste scholen nodig met tweetalig onderwijs, een welkom klimaat voor kennismigranten: open en tolerant, met waardering voor verscheidenheid omdat het een bron is voor creativiteit en vernieuwing, een bloeiend cultureel leven met internationale allure.

(131) Het handelen, het rentmeesterschap jegens de kunstensector past daarin niet. (132) Het handelen van minister Plasterk rond de basisinfrastructuur getuigt van wereldvreemde nivelleringsdrang. (133) Of is het gewoon plat geldtekort. (134) In dat geval Plasterk, zet die hoed af en ga met de pet rond.

(135) Mensen zijn cynisch over Den Haag, niet altijd onterecht. (136) Wij maken het er soms naar: koopkrachthysterie, McCarthy-achtige debatten over de jaren tachtig en een hetze rond ontwikkelingsorganisaties. (137) “Dit gaat helemaal nergens over”, zijn gevleugelde woorden en inmiddels niet meer alleen aan de borreltafel. (138) De echte zorgen van mensen liggen in hun dagelijkse werkelijkheid van promotie, ontslag, verhuizing, ziekte, ongeluk en schuldsanering, het door regels vergalde werkplezier van verpleegkundigen en leraren en de soms gefrustreerde zoektocht van ouders naar goedkope, betaalbare kinderopvang. (139) Allemaal gebeurtenissen die het CPB-model niet kent.

(140) Voor mij beginnen alle vragen bij mensen zelf, bij ieder afzonderlijk. (141) De maatschappij is gedemocratiseerd. (142) Mensen staan kritischer tegenover gezagdragers die hun legitimiteit moeten verdienen. (143) Maar de democratie wordt niet onderhouden. (144) Democratie is niet: u vraagt, wij draaien. (145) Die belofte van maakbaarheid kan de politiek niet waarmaken en die wil ik ook niet waarmaken. (146) Immers, niet ieder risico en ongemak in het leven kent een politiek antwoord.

(147) Er zijn genoeg onderwerpen waar de politiek wél over gaat, maar ook dan geeft dit kabinet niet thuis. (148) Het enige onderhoud aan onze democratie komt in de vorm van een staatscommissie. (149) Die gaat de Grondwet bestuderen. (150) Komt er bijvoorbeeld een debat over de

acceptatieplicht voor het bijzonder onderwijs? (151) Staan bestaande oude structuren ter discussie? (152) Geven wij mensen echt een stem, of laten wij het bij interpunctie, bij punten en komma's van de Grondwet? (153) Hoe kunt u mensen vragen om dit kabinet te vertrouwen als u geen vertrouwen aan burgers durft te geven, want dat doet u niet als u geen openheid biedt over de oorlog en over onze betrokkenheid in Irak.

(154) Ik heb u gevraagd naar de doelen, naar de stip aan de horizon. (155) Kom nu niet weer met die replica van dat VOC-schip. (156) Hoe wil dit kabinet de geschiedenisboekjes ingaan? (157) Toch niet als de moraalridders, strijdend tegen de vrijzinnigheid. (158) De ChristenUnie heeft al geschiedenis geschreven, met een boekje, een beetje plat, ik bedoel: met een enigszins dun boekje. (159) Zij heeft daarin verteld over haar successen in deze regering. (160) Zij heeft er blijkbaar weinig vertrouwen in dat het nog lang duurt.

(161) Voorzitter. (162) Wij hebben ook dit jaar tegenvoorstellen gedaan met een eigen begroting, een niet altijd populaire begroting, maar wel een begroting die meer recht doet aan de turbulente tijden die wij tegemoet gaan. (163) Ik begon anderhalf jaar geleden met oppositievoeren naast dit kabinet. (164) Wij voeren met u in flottielje, ministers, maar u hebt uw zeilen al gestreken en u dobert rond. (165) Wij varen door, nieuwsgierig naar de toekomst. [...]

Toespraak Geert Wilders tijdens de APB van 2009

(1) [...] Voorzitter. (2) Het is over. (3) Het kabinet is vastgelopen. (4) Mijnheer Pechtold, u wordt op uw wenken bediend. (5) Het kabinet is vastgelopen als een oude auto die vastzit in het mulle zand. (6) Het piept nog een beetje en het kraakt, maar iedereen kan zien dat het beestje nooit meer een meter zal rijden. (7) De accu is leeg. (8) Het is voorbij.

(9) Dit zou om te lachen zijn, als het niet ging om de toekomst van Nederland. (10) Dan kon je pret hebben om dat clubje hulpelozen dat angstig door de beslagen ruit naar buiten kijkt, hopen dat iemand ze kan vertellen welke kant ze op moeten. (11) Ze weten zelf, als je goed kijkt, dat er geen redden meer aan is. (12) Dat ze alle verkeerde beslissingen hebben genomen. (13) Dat ze geen acht hebben geslagen op het bordje "Moeras linksaf". (14) Ze gingen toch linksaf, omdat hun ideologische tomtommetje al sinds de sixties staat afgestemd op linksaf. (15) Ze kunnen niet anders. (16) Wouter zit achter het stuur. (17) André zit in het babyzitje. (18) Jan Peter, die alles best vindt, zit vooraan omdat hij tevreden is zolang hij maar voorin mag zitten. (19) Voordat deze auto stil kwam te staan in het bos hebben ze onderweg nog geprobeerd wat ballast overboord te zetten. (20) Mevrouw Vogelaar werd als eerste aan een boom gebonden. (21) De heer Aboutaleb stapte met al zijn paspoorten uit bij de halte Rotterdam. (22) De heer Van Geel had het liefst de afslag Brabant gepakt om commissaris van de Koningin te worden. (23) Jan Peter roept steeds "ik wil naar Brussel". (24) De Al Gorepapegaai van dit gezelschap, mevrouw

Cramer, tettert vanaf de achterbank “niet zo hard rijden, dat is slecht voor de ijsberen”. (25) De enige route die de Partij van de Arbeid voorstelt om te rijden, zijn nog wat extra rondjes rond de grachtengordel.

(26) Minister-president, stop er toch mee. (27) Stuur die roestbak naar de sloperij en incasseer die slooppremie. (28) Het heeft geen zin meer. (29) Er is maar één reden waarom dit kabinet doorstropelt: de angst voor verkiezingen. (30) Ik begrijp dat wel. (31) Ik snap dat ook wel. (32) Als Nederland namelijk mag stemmen, zal het laten zien dat er vooral op één plek crisis is, namelijk in dit kabinet-Balkende/Bos. (33) Dit is een kabinet dat vooral goed is in het gooien van miljarden richting de krijtstrepen; naar de grote banken. (34) Als Nederland mag kiezen, kiest het tegen die graaicultuur, tegen dikke vette bonussen en tegen die bijbanenbeunhazerij. (35) Hoe durft het kabinet de gewone burger te pakken, terwijl ze tegelijkertijd miljarden uitgeeft aan linkse hobby's, de banken subsidieert en er - zo lazen wij deze week in de krant en in de stukken van het kabinet - honderden miljoenen worden uitgegeven voor een stroom van 19.000 asielzoekers die ons volgend jaar te wachten staat. (36) Dat is ongeveer een verdubbeling van die van vorig jaar. (37) Als Nederlanders mogen zeggen hoe zij denken over al die bezuinigingen, kan ik voorspellen dat de zorg, de politie en het onderwijs worden ontzien. (38) Daar mag volgens de Nederlanders niet op worden beknibbeld. (39) Wel gaan de grenzen acuut dicht voor nog meer gelukzoekers. (40) De kraan voor ontwikkelingshulp gaat meer dicht. (41) Er gaan miljarden minder naar het moloch, dat bureaucratische project, van de Europese Unie. (42) De linkse publieke omroep zal het met veel minder geld moeten doen en dan komt er geen dure JSF. (43) Het is eigenlijk heel eenvoudig. (44) Als de kiezer het voor het zeggen heeft, past de fractie van de Partij van de Arbeid op zijn best in een Mini Cooper.

(45) Wegkijken heeft geen zin meer. (46) De vastgelopen coalitie kan haar hoofd diep onder het dashboard van die auto steken. (47) De kiezer staat op springen. (48) De kiezer telt de dagen tot de verkiezingen; uiterlijk op 11 mei 2011. (49) De kiezer wil een nieuwe Kamer en een nieuw kabinet in plaats van dit stelletje hulpelozen in dat vastgelopen autootje.

(50) Maar, eerlijk is eerlijk, het kabinet heeft ook wel een aantal dingen bereikt. (51) Zo gaat het goed met de integratie. (52) Althans, met de integratie van Nederland in de dar al-islam, de islamitische wereld. (53) Enthousiast werkt dit kabinet mee aan die islamisering van Nederland. (54) In heel Europa zet de elite de sluizen open. (55) Nog even en een op de vijf mensen in de EU is moslim. (56) Dat is goed nieuws voor dit multicultikabinet dat buigen voor de verschrikkingen van Allah als zijn belangrijkste taak ziet. (57) Dat is ook nieuws voor het CDA dat inmiddels staat voor “Christenen Dienen Allah”. (58) Dit kabinet, deze elite, heeft niet de geringste wil om zich te verzetten tegen die islamisering. (59) Het ziet het als een prachtige verrijking voor het Nederlandse landschap. (60) Al die knusse moskeeën, al die leuke hoofddoekjes, al die gezellige boerka's: Nederland wordt er echt een stuk mooier van. (61) Hier en

daar valt af en toe een dode, er wordt eens iemand verkracht en het land gaat op termijn failliet, maar dat mag de pret niet drukken. (62) Een kniesoor die daarop let. (63) Nog even geduld en dan wacht ons die islamitische heilstaat.

(64) Een beter milieu begint bij jezelf. (65) Heel veel Nederlanders ergeren zich aan de vervuiling van de publieke ruimte door de islam. (66) Oftewel, ons straatbeeld gaat op sommige plekken steeds meer lijken op het straatbeeld van Mekka en Teheran: hoofddoekjes, hardbaarden, boerka's en mannen in rare lange witte jurken. (67) Laten we daar een keer wat aan doen. (68) Laten we onze straten terugveroveren. (69) Laten we ervoor zorgen dat Nederland er eindelijk weer uit gaat zien als Nederland. (70) Die hoofddoekjes zijn echt een teken van onderdrukking van de vrouw, een teken van onderwerping, een teken van verovering. (71) Ze vormen een symbool van een ideologie die erop uit is om ons te koloniseren. (72) Daarom is het tijd voor de grote schoonmaak van onze straten. (73) Als onze nieuwe Nederlanders zo graag hun liefde voor deze zevende-eeuwse woestijnideologie willen tonen, moeten ze dat maar doen in een islamitisch land, maar niet hier. (74) Niet in Nederland.

(75) Nederland kent accijnzen. (76) Wij kennen accijnzen op benzine en diesel. (77) We kennen parkeervergunningen. (78) We kennen een hondenbelasting. (79) We hadden een vliegtaks. (80) Wij hebben nog steeds een verpakkingentaks. (81) Mijn eerste voorstel: waarom dan niet de introductie van een hoofddoekjesbelasting? (82) Ik zou het een kopvoddentaks willen noemen. (83) Gewoon één keer per jaar een vergunning halen en dan meteen even aftikken. (84) Mij lijkt € 1000 per jaar een mooi bedrag. (85) Dan gaan we eindelijk een keer terugverdienen aan hetgeen ons al zo veel heeft gekost. (86) Ik zou zeggen: de vervuiler betaalt. (87) Mijn vraag aan het kabinet is dan ook: bent u bereid een kopvoddentaks, een hoofddoekjesbelasting, in te voeren? (88) Het lijkt mij heel goed voor Nederland. [...]

(89) Het kabinet wil de burger niet vertellen wat de massa-immigratie en de aanwezigheid van niet-westerse allochtonen ons land kost. (90) Het kabinet weigerde onze vragen te beantwoorden. (91) Vorige week is daarover al een spoeddebat geweest. (92) Gelukkig weten we inmiddels bij benadering wat dat kost. (93) Het weekblad Elsevier sloeg aan het rekenen en kwam uit op ongeveer 200 mld. dollar in de laatste decennia. (94) Om precies te zijn: 216 mld. (95) Alleen al voor dit jaar berekende Elsevier een bedrag van 13 mld. [...]

(96) Dit kabinet wil dus niet weten wat die massaimmigratie kost. (97) Wij gaan toch ook niet uitrekenen wat bejaarden kosten?, zegt het kabinet. (98) Hoezo weten wij niet wat een bejaarde kost? (99) Iemand in een verpleeghuis kost € 165 per dag, een gevangene kost € 192 per dag en een tbs'er kost € 476 per dag. (100) Maar als het gaat om het stemvee van de PvdA, dan is het ineens: oogjes dicht en snaveltjes toe. (101) Dan moet de waarheid onder de pet blijven. (102) Als het gaat om immigratie, dan lijkt de informatie ongeveer een staatsgeheim. (103) En dat terwijl de immigratie het resultaat is van het

regeringsbeleid, het gevolg van de beslissing om de sluisen wagenwijd open te zetten.

(104) Veel van die 1 miljoen moslims die Nederland nu telt, zijn immigranten. (105) En ze komen echt niet allemaal uit liefde naar Nederland. (106) Ze komen niet allemaal hier naartoe omdat ze het zo'n ongelooflijk mooi land vinden vol met al die kafirs, die ongelovigen. (107) Waar ze bijvoorbeeld wel voor komen, zijn de uitkeringen. (108) Voordat ik daar nu op word aangevallen, zeg ik dat het mijn collega Dibi is die onlangs in een interview zei dat jongeren in Marokko Nederland zien als een Utopia waar je uitkeringen kunt krijgen. (109) Een afhaalbalie voor gratis geld, zo maak ik ervan. (110) Kortom, het is een economische calculatie voor veel mensen om naar Nederland te komen: daar geen cent te makken, hier vaak een vette uitkering. (111) Is het dan zo gek dat wij ons ook een keer afvragen hoeveel die linkse hobby ons kost en dat wij ook een economische calculatie uitvoeren? (112) Als zij het doen, waarom doen wij het dan niet? (113) De boodschap van het kabinet is: betalen en je kop houden en weet je wat? (114) Het immigratiefeest moet doorgaan, blijf maar lekker twee jaar langer doorwerken, twee jaar zwoegen en zweten om dit rare experiment te financieren. (115) Wat een visie. [...]

(116) Ik had het over de kosten van immigratie. (117) Het kabinet - de heer Van der Laan en zijn collega's - zet de Grondwet opzij door onze vragen niet te beantwoorden. (118) Wij hebben, ook na het debat van vorige week, nagedacht over wat wij daarmee gaan doen. (119) Inderdaad, mijnheer Pechtold, wij zullen dat morgen belonen met een motie van wantrouwen tegen het hele kabinet. (120) Wij zullen ook een eigen onderzoek starten, want heel Nederland is welkom om mee te denken: wat moeten we allemaal meetellen, welke posten zijn we vergeten, wat kost die massa-immigratie ons? (121) Terecht kan iedereen binnenkort meedoen op de nieuwe website die wij zullen openen: www.watkostdemassaimmigratie.nl. (122) Binnenkort is deze website online. (123) We zullen bekijken wat Nederland hiervan vindt en we zullen het onderzoek op de een of andere manier zelf doen of uitbesteden.

(124) Ik zei het al: al het geld dat wij zouden kunnen besparen als wij die massa-immigratie anders zouden doen in de toekomst, zouden we kunnen besteden aan de AOW. (125) Wij vinden als Partij voor de Vrijheid dat er niet moet worden gekort op de AOW. (126) Dat is ook inhoudelijk een onzinnig voorstel, want van de 63- en 64-jarigen werkt nu minder dan 15%. (127) Wat ons betreft, hoeven die mensen in de toekomst niet twee jaar langer door te ploeteren. (128) Het kabinet, dat met die voorstellen komt, heeft daar geen enkel goed argument voor. (129) De mensen op straat weten wel wat het probleem is. (130) Het probleem is niet zozeer de AOW-leeftijd; het probleem is ook die massa-immigratie. (131) Die heeft ons de afgelopen jaren 216 mld. gekost. (132) Het kabinet wil nu 4 mld. bezuinigen op de AOW. (133) Moet je zien welke verschillende grootheden dat zijn: 216 mld. bij de massa-immigratie

en 4 mld. bij de AOW. (134) Ik vind dat het kabinet dit niet in het hoofd moet halen. (135) Ik vind dat het kabinet, wat de toekomst betreft, de immigratie uit moslimlanden zou moeten stoppen en het bedrag dat dit in 10 à 15 jaar oplevert - want ook die AOW-maatregel zou pas in 2025 moeten ingaan - aan de AOW zou moeten besteden. (136) De keuze is glashelder. (137) We staan op een kruising: kiezen we voor meer massa-immigratie of voor onze ouderen? (138) De Partij voor de Vrijheid kiest voor onze ouderen. [...]

(139) Voorzitter. (140) Solide economisch beleid begint met lagere belastingen. (141) Die lagere belastingen zijn nodig om de eerste stapjes op weg naar een beter Nederland te zetten. (142) Dat kan volgend jaar al. (143) Daarom hebben wij ook een tegenbegroting gemaakt, waarmee wij voor volgend jaar 7 mld. aan ombuigingen voorstellen. (144) Daarbij gaat het vooral om subsidies en linkse hobby's. (145) Heel veel mensen krijgen daardoor al in 2010 meer geld in hun portemonnee, doordat wij de tarieven van de tweede schijf met 3% verlagen. (146) Dat betekent voor een modaal gezin niet een paar honderd euro minder bruto per jaar, maar een paar honderd euro erbij. (147) Ook dringen wij het financieringstekort met een extra 1% terug, geven wij 1 mld. extra aan de zorg en geven wij het gestolen kwartje van Kok aan de pomp terug. (148) Wat ons betreft, komen er ook geen bezuinigingen op de politie: geen cent. (149) Wij maken de onverantwoorde bezuinigingen van het kabinet op de politie helemaal ongedaan.

(150) Behalve de genoemde belastingverlaging heeft de Partij voor de Vrijheid nog twee plannen om de economische crisis waar het kan iets te verzachten; twee plannen die goed kunnen zijn voor de economie. (151) Ten eerste willen wij een maatregel nemen die goed is voor de woningmarkt, die ervoor zorgt dat het kopen van een huis goedkoper wordt. (152) Dat doen wij door de overdrachtsbelasting voor volgend jaar te halveren. (153) Ten tweede trekken wij in onze tegenbegroting voor volgend jaar 320 mln. uit om mensen die werkloos zijn geworden, sneller aan een baan te helpen in de marktsector. (154) Wij schrappen voor een jaar de sociale lasten voor werkgevers die mensen vanuit werkloosheid aannemen. (155) Volgens het Centraal Planbureau is dat genoeg geld om volgend jaar 100.000 mensen die vermoedelijk door de crisis worden ontslagen, sneller aan een baan te helpen. (156) Gelet op het grootste banenverlies sinds de Tweede Wereldoorlog, lijkt het scheppen van 100.000 banen me veel effectiever dan het blijven uitnodigen van hordes Poolse arbeidsimmigranten, zoals dit kabinet doet. [...]

(157) Het kabinet maakt zich op voor de grootste bezuinigingsoperatie ooit. (158) Alle politieke taboes zijn bespreekbaar, zei Wouter Bos, de man - ik zei het al - die de banken met miljarden heeft gespekt en nu gaat zoeken hoe de gewone man de prijs kan betalen. (159) Het financiële beleid van dit kabinet is niet te verdedigen. (160) Vandaar natuurlijk dat de financiële woordvoerder van de Partij van de Arbeid, de heer Tang, er alles aan heeft gedaan om volgende week het debat daarover maar niet te hoeven voeren.

(161) Ik zei het al, de heer Bos zou eens moeten beginnen met het snijden in zijn eigen linkse, taaie vlees. (162) Afblijven van de zorg, afblijven van de politie, afblijven van het onderwijs. (163) Het zal niet gemakkelijk zijn om de eigen achterban te pakken, maar het kan wel.

(164) Snij in die linkse publieke omroep, minimaliseer de contributie van de Europese Unie, stop met de kunstsubsidies, stop met de ontwikkelingshulp - behalve noodhulp - stop met de JSF, laat minder asielzoekers toe en ga zo maar door. (165) Dat zijn allemaal mogelijkheden. (166) Ik vind het onvoorstelbaar dat het kabinet wil gaan nadenken over de manier waarop de gewone man gepakt kan worden terwijl het eigenlijk eerst in het eigen linkse, vette vlees zou moeten snijden.

(167) Ook de misdaad in dit land moet harder worden aangepakt. (168) Ik heb daar eerder vandaag al een interruptiedebatje over gevoerd. (169) Nederland moet worden terugveroverd, straat voor straat, wijk voor wijk, strandfeest voor strandfeest. (170) Agenten moeten stevig kunnen optreden in plaats van hun prioriteit te leggen - wat niet hun eigen schuld is, maar vaak van bovenaf moet - bij het uitschrijven van bonnen voor snelheidsboetes. (171) Het tuig dat bij de kladden wordt gegrepen, moet ook echte straffen krijgen, moet langer achter de tralies. (172) Mensen die iemand hebben verkracht, mogen niet weggelaten worden met een lage straf, een taakstraf, of een lage voorwaardelijke gevangenisstraf. (173) Dat kan gewoon niet. (174) Terroristen, straatterroristen moet ik zeggen, excuses, moeten worden opgepakt en moeten worden aangepakt.

(175) In ons nieuwe Nederland, het nieuwe Nederland van de Partij voor de Vrijheid, is opsluiting in de gevangenis ook de zwaarste straf en dus niet het verpleeghuis. (176) De verpleegsters in een verpleeghuis zijn ontzettend vriendelijk, maar het zijn er veel te weinig. (177) Vandaar ook dat miljard extra in onze tegenbegroting dat wij aan de zorg besteden. (178) Een 24-uursluier vervangt nu vaak het toilet. (179) Elke dag douchen, daar is geen tijd voor. (180) Voor een sigaretje moeten de bejaarden vaak met rolstoel en al naar buiten. (181) Maar buiten, daar zijn ze vaak al dagen, soms weken, niet geweest. (182) Voor het wassen van kleding moet extra worden betaald. (183) Een koekje bij de koffie? (184) Ook dat is in verpleeghuizen helaas vaak iets van vroeger.

(185) Neem dan, zeg ik tegen het kabinet via u, voorzitter, de criminelen van Nederland. (186) Zij hebben het in de gevangenis een stuk beter. (187) Zij hebben het recht om elke dag een uur te luchten. (188) Zij hebben het recht op recreatie en sport. (189) Kleding en schoenen? (190) Helemaal gratis. (191) Cellen staan er blauw van de rook, want in een cel in Nederland mag je gewoon roken. (192) Dat mag je in een verpleeghuis niet eens.

(193) Per gevangene zijn er ook nog eens meer bewakers dan er verplegers zijn voor bejaarden. (194) Ons voorstel is glashelder: ouderen moeten het veel beter hebben dan gevangenen. (195) Nu is het andersom. (196)

Ik zou zo graag willen – ik wil hierop morgen een reactie van de minister-president – dat ouderen meer rechten kregen dan gevangenen, dat die schurken in de gevangenis het minder hebben dan ouderen. (197) Geen spelcomputers, geen tv's, geen halalvoedsel, minder sport en recreatie. (198) Geef dat geld dat u bespaart allemaal aan de ouderen in Nederland. (199) Geef de ouderen het recht om elke dag te douchen. (200) Geef ze het recht en niet alleen het recht, maar laat ook gebeuren dat zij iedere dag naar buiten kunnen en dat zij mogen roken op hun eigen kamer. (201) Het lijkt mij niet te veel gevraagd dat de mensen die tijdens de Hongerwinter nog tulpenbollen hebben gegeten en die hebben meegewerkt aan de wederopbouw van Nederland, het toch op zijn minst een stuk beter krijgen dan inbrekers, moordenaars en verkrachters.

(202) Vanwege dit soort wantoestanden beklimmen wij als Partij voor de Vrijheid graag de barricades. (203) Het kabinet wordt af en toe ook hels, maar dan om andere redenen. (204) De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties riep vlak voor de zomer op tot een heuse opstand. (205) Een opstand van wie? (206) Een opstand van de elite. (207) Heeft een Nederlandse minister ooit weleens zoiets bizars gezegd? (208) Mevrouw Ter Horst leek zich de Che Guevara te wanen van het Binnenhof: “bovenallemoedalen, verenigt u, u hebt niets te verliezen dan al uw bijbanen”. (209) Het is helder: niet de PVV radicaliseert, maar de elite radicaliseert.

(210) Ik rond af; ik zie dat ik nog maar weinig tijd heb. (211) Nederland zou er zonder dit kabinet zo veel beter kunnen uitzien, rijker, veiliger, socialer, Nederlandser. (212) De elite droomt haar zoete roze dromen, maar het volk is niet gek. (213) De mensen die al decennialang belazerd worden, pikken het niet langer. (214) Verandering hangt in de lucht. (215) Hoop gloort aan de horizon. (216) Je proeft het overal, er is ook geen houden meer aan. (217) Iedereen ziet het, behalve die mensen in vak K uit dat autootje, in het holst van de nacht, midden in het bos, vastgelopen in het mulle zand. (218) De accu is leeg, het is aardedonker en doodstil. (219) Een hondje plast tegen het voorwiel. (220) De heer Van der Laan eet zijn laatste broodje halal vlees. (221) Het kan niet veel langer meer duren. (222) De wilde dieren ruiken hun angstzweet al. (223) Niemand durft nog iets te zeggen. (224) Wouter verbergt zijn angstige blik achter zijn gedeclareerde Ray-Banzonnebril. (225) Ze zijn allemaal de weg kwijt. (226) Niemand die nog iets om ze geeft. (227) De stilte, de doodse stilte in het autootje waar u met zijn allen trillend in zit, die doodse stilte wordt alleen doorbroken door het tomtommetje dat tegen het kabinet zegt: eindpunt bereikt. [...]

(228) Het is tijd voor nieuwe verkiezingen. [...]

Toespraak Alexander Pechtold tijdens de APB van 2009

(1) [...] Voorzitter. (2) Wat een afgang, wat een deceptie. (3) Een zwaar bevochten embargoregeling, en om wat onder embargo te houden? (4) Niets! (5) Het enige beleid is de embargoregeling zelf. (6) Een menukaart zonder

gerechten, een spoorboek zonder bestemming. (7) Uw zogenaamde doorkijkje over hoe het verder moet na 2010, met veel bravoure aangekondigd, is een gênante vertoning. (8) De onmacht regeert. (9) Keuzes worden ontweken. (10) Telkens weer een nieuwe variant van uitstel: eerst de 100 dagen snuffelstage, toen de commissies van uit- en afstel en daarna uw crisis over het crisispakket. (11) En nu weer de ambtenaren, de vierde macht als vluchtheuvel. (12) Alles om maar niet te regeren.

(13) U wilt een brede maatschappelijke discussie, een debat, en ik zeg u hier en nu: daar doe ik niet meer aan mee. (14) Als u de vraag bij de bevolking wilt neerleggen, prima, maar dan maar bij verkiezingen. (15) Dan hebben wij een verkiezingsdebat. (16) Ik ben er klaar voor, want ik ben er klaar mee.

(17) Deze beleidsloze begroting bevestigt de gespletenheid van deze coalitie en gaat voorbij aan de fundamentele vraag: hoe voorkomen wij dat onze maatschappij door stuur- en visieloosheid in tweeën uiteenvalt? [...]

(18) Voorzitter. (19) Ik zie nog steeds een Nederland, vitaler en internationaler dan ooit, tegenover een Nederland dat in angst leeft voor de onbekende ander, het abstracte Europa, de onzekere toekomst. (20) Ouderen, gevangen in hun baan, tegenover jongeren zonder baan: 11% en stijgend. (21) Autochtonen, somberend over hun buurt, tegenover nieuwkomers die zich keer op keer moeten bewijzen. (22) Mannen, veroordeeld tot het kostwinnersmodel, tegenover vrouwen, aangemoedigd om thuis te blijven. (23) Ik zie een kansrijk tegenover een kansarm Nederland. (24) Ik verzet mij tegen dat angstbeeld, dat doemdenken, want als ik om mij heen kijk, zie ik wat wij gemeenschappelijk hebben. (25) Ik hoor hetzelfde verhaal. (26) We hebben als Nederlanders allen dezelfde wensen: een baan, een huis en opleiding, een gezonde leefomgeving en een betrouwbare overheid. (27) Zo simpel is het. (28) Dat kan ons binden.

(29) Ik kijk om mij heen en vraag mij af: waar is die betrouwbare overheid? (30) Waar zit die daadkrachtige regering? (31) Het kabinet zit gevangen in de eigen coalitie en in de polder: zeven verloren jaren, tussen 2006, de laatste echte begroting, en dadelijk de begroting voor 2013, de eerste mogelijkheid om de bladzijde Balkenende-Bos om te slaan. (32) Zeven verloren jaren, daar ligt u niet wakker van, want uitstel is u op het lijf geschreven. (33) Uw motto behoeft bijstelling: stilstaan, vooruitschuiven, maar nog wel samen, tot over uw politieke graf heen. (34) Dit kabinet heeft zijn eigen beschermheilige, Sint Juttemis.

(35) Ik spreek de minister-president vandaag aan op zijn verantwoordelijkheid. (36) Minister-president, ik heb zo langzamerhand drie problemen met u. (37) U agendeert thema's zonder deze uit te voeren. (38) Ik noem de Kennisagenda. (39) U bent toch voorzitter van het Innovatieplatform? (40) Een ander voorbeeld is het klimaat. (41) Dat was toch uw missie, na Al Gore? (42) Ik noem zelfs de normen en waarden. (43) Het noemen is leuk, maar wat doen we eraan? (44) Mijn tweede probleem is dat u verantwoordelijkheden oppakt zonder deze aan te kunnen. (45) Ik noem de oorlog in Irak, de Westerschelde en de crisiswet. (46) Mijn derde probleem is

dat u een ministeriële en collegiale verantwoordelijkheid hebt zonder die in te vullen. (47) Ik noem het Koningshuis, van Mozambique tot Guernsey. (48) Ik noem ministers, van Verdonk tot Vogelaar. (49) Ik noem ambtenaren, de Catshuisbrand. (50) Als het erop aankomt, bestempelt u een ander als onzorgvuldig, onjuist en onvolledig maar de enige vraag die na dat debat blijft hangen is: welk oordeel past uzelf?

(51) Ik pak er vier thema's uit: kennis, klimaat, arbeidsmarkt en crisiswet. (52) Ik zie u duiken bij de Kennisinvesteringsagenda. (53) Vroeger was dit een doel en nu - ik lees het in de antwoorden - een "inspiratiebron". (54) Ik noem de Lissabonagenda die op de schroothoop ligt. (55) Er wordt vastgehouden aan de zes-mintraditie en we zakken af tot de OESO-norm. (56) Dat betekent dat onze leerlingen op het gebied van rekenen in dezelfde categorie vallen als Slovenië. (57) Achteruitgang verkopen als ambitie, dat is de lamlendigheid van het kabinet. (58) Als camouflage voor het gebrek aan visie komt er na tweeënhalf jaar een commissie voor het hoger onderwijs uit de hoed.

(59) Ik zie u ploeteren met de AOW, ik zie u lijdzaam toekijken hoe vakbonden en werkgevers de verhoging naar 67 jaar met vaste hand naar de afgrond duwen. (60) Ik zie u zweten met natuur- en klimaatbeleid. (61) Uw doelen verdampen. (62) U verschuilt zich achter de energiebedrijven en u roept op tot meer productie van duurzame energie. (63) Uw oproep blijft echter een zwaktebod. (64) Hier bent u als overheid aan zet. (65) Als het bedrijfsleven zijn verantwoordelijkheid niet neemt, moet u als overheid ingrijpen.

(66) Ik zie u spartelen met de crisiswet, uw zogenaamde pièce de résistance, een wet die onze rechtsbescherming overboord gooit, een wet waarvan het economische effect overigens omstreden is. (67) Een wet die, last but not least, onvoldoende werk oplevert. (68) Kortom, het is een wet die zijn doel voorbijschiet. (69) Paars deed het zo slecht nog niet, met die deltawet, vindt u niet? (70) Ik zie dat u het niet aankunt en dat geldt ook voor degenen die naast u zitten en toekijken.

(71) We willen tolerant zijn, maar in plaats van spanningen te verminderen of conflicten op te lossen, rakelt de politiek tegenstellingen op, versterkt ze en drijft ons verder uit elkaar. (72) Al jaren gebeurt dit als het gaat om nieuwkomers, maar dadelijk zal het ook gebeuren tussen de generaties. (73) We weten dat onze strijd tegen het internationaal terrorisme zowel een bewapende strijd is als een strijd om ideeën. (74) Toch beperken wij Afghanistan tot een discussie die slechts draait om weggaan of blijven. (75) Toch drijft onze buitenlandpolitiek tussen het opgestoken vingertje en de uitgestoken hand met geld. (76) We merken dat onze democratie verouderd, achterhaald en beschadigd is. (77) We merken dat onze structuur niet meer is toegerust voor deze tijd en dat onze cultuur een gebrek aan private moraal hindert. (78) In Noord-Holland werden miljoenen verkwanseld, maar men bleef gewoon zitten. (79) Hier, in het hart van onze democratie, worden parlementaire mores en elementair staatsrecht achteloos terzijde geschoven en weigert de premier

verantwoording af te leggen over de inval in Irak. (80) Hoe lang houden we nog vast aan een politiek stelsel uit 1848?

(81) Ik zie ook een lichtpuntje. (82) De minister van Economische Zaken bestuurt op afstand, trotseert het coalitieakkoord over de winkeltijden en geeft ook op zondag de economie de ruimte. (83) Chapeau! (84) De wijsheid komt uit het oosten, het Verre Oosten ditmaal.

(85) Ik gebruik ferme woorden. (86) Ik weet ook dat er geen gemakkelijke antwoorden zijn. (87) Nuance is geboden om de complexiteit van onze uitdagingen recht te doen. (88) Al erken ik het risico dat een gebalanceerde boodschap wordt overschreeuwd, ik ben ervan overtuigd dat waar we overdrijven, demoniseren of aandikken, we uiteindelijk zullen verliezen en dat als we het politiek debat simplificeren, we de beste oplossingen laten liggen. (89) Wat nu nodig is, is een optimistische visie, een vernieuwingsagenda met als uitgangspunt gelijke kansen voor insiders en outsiders, voor alleenstaanden en koppels, voor jong en oud, voor man en vrouw en voor huidige en toekomstige generaties, en vanuit een duidelijk perspectief, namelijk keuzes.

(90) Ik kies voor één Nederland. (91) Daarvoor definieer niet op de millimeter wat Nederlands is en wat niet. (92) Ik stel onze gezamenlijke toekomst centraal en niet onze diverse afkomst. (93) Niet voor niets komt in Nederland het beste van de wereld samen: de ambitie van New York, de handelsgeest van Rotterdam, maar ook de levendigheid van Istanboel en de nuchterheid, nou vooruit, van Zeeland.

(94) In deze verscheidenheid zijn we elkaars gelijken en daarom ook gelijke behandeling. (95) Overlast en geweld in trams, in scholen en in straten wordt niet geaccepteerd als cultuurverschil, maar aangepakt door politie en justitie, zonder onderscheid. (96) Bovendien kent deze bruisende smeltkroes één duidelijke grens: wij zullen niet toestaan dat onze vrijheden in het gedrang komen.

(97) Mijn samenleving kiest voor vernieuwing, voor een AOW die mensen aan het werk houdt, omdat ze straks weer hard nodig zijn. (98) In 2040 komt Nederland 700.000 mensen tekort op de arbeidsmarkt. (99) We koppelen een later pensioen echter aan een leven lang leren - dat werkt - met aantrekkelijke deelopleidingen, de instelling van een wettelijk collegegeld en een universeel recht op studiefinanciering, ongeacht leeftijd, want juist mensen met zware beroepen zullen hier rond hun veertigste gebruik van willen maken. (100) Vernieuwing betekent ook: van baanzekerheid naar werkzekerheid. (101) Daarbij hoort ook een modern ontslagrecht dat ouderen bevrijdt uit hun gouden kooien en jongeren perspectief biedt. (102) Om te voorkomen dat mensen buiten de boot vallen, kiezen we ook een kortere maar hogere uitkering bij werkloosheid die mensen van baan naar baan helpt. (103) Kortom, van verzorgingsstaat naar participatiestaat.

(104) Tegen het kabinet zeg ik: u hoort wel dat dit heel wat anders is dan dat boekhouden van u. [...]

(105) Mevrouw Halsema had het over de stip aan de horizon. (106) Daar ga ik op verder. (107) Ik sprak over integratie en over werk en nu kan ook de omslag worden gemaakt op de huizenmarkt. (108) Als het aan ons ligt kan de twintiger van vandaag over een jaar of tien een driekamerappartement kopen en betalen, omdat wij ons uitgewoonde systeem van verstarring, scheefhuur, belasting en subsidies hebben vernieuwd. (109) Geen taboes over de beleidsmiddelen, maar tastbare doelen. (110) De samenleving waar ik voor sta, is ambitieus en behoort tot de top vijf van de kenniseconomieën ter wereld. (111) Wij kennen daarbij dan geen voortijdige schooluitval, wij hebben gemotiveerde en gekwalificeerde leerkrachten voor elke klas en onze universiteiten zijn van wereldklasse.

(112) In onze tegenbegroting maken wij die echte keuzes. (113) Wij trekken 1 mld. extra uit voor het onderwijs en onderzoek, want dat is een van de best renderende investeringen die deze maatschappij kan doen. (114) Die samenleving vertrouwt op de eigen kracht van mensen. (115) Dat is het recept voor een goed werkende collectieve sector. (116) Reken scholen af op de kwaliteit van de scholieren die ze afleveren, niet op het aantal schooluren. (117) Reken ziekenhuizen af op de kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, niet op de ingevulde formulieren. (118) Reken politiekorpsen af op opgeloste misdaden, niet op het uitschrijven van bonnen. (119) Regels moeten namelijk sturen en niet verstikken. [...]

(120) Voorzitter. (121) Mijn samenleving staat midden in de wereld, omdat wij ons brood steeds meer in en dankzij het buitenland verdienen. (122) Maar wij kiezen wel een rol voor ons die ons past. (123) Onze invloed in Europa komt voort uit onze rol als bruggenbouwer. (124) Onze invloed in de wereld danken wij aan onze hightech kennis op het gebied van water en energie. (125) Onze invloed in internationale instellingen hangt samen met onze bijdragen aan vredesmissies en onze ontwikkelingssamenwerking is doelgericht en met een duidelijke focus. [...]

(126) Mijn samenleving kent meer vrijheid, niet minder, maar dan wel een vrijheid die niet in de eerste plaats draait om de ikpersoon, maar om de ander. (127) Een vrijheid die mensen ertoe uitnodigt om over het eigen belang heen te stappen en om de ander toe te staan wat hun zelf misschien niet aanstaat, zoals winkelen op zondag of de gelijkheid van homo's. (128) Een vrijheid die garandeert dat de moeilijke keuzes, zoals voor abortus of euthanasie, niet in schaamte of zelfs in illegaliteit gemaakt hoeven te worden. (129) Een vrijheid om je leven in te richten naar eigen smaak, voorkeur, overtuiging of geloof. (130) Een vrijheid met maar één beperking: geweld en aanzetten tot haat. (131) Dat is mijn perspectief: een land met gelijke kansen voor ieder individu, voor mensen die hun eigen belangen verbonden zien met de belangen van anderen.

(132) In tegenstelling tot het kabinet hoeven wij niet meer te studeren. (133) Echte keuzes kenmerken onze vernieuwingsagenda, die Nederland slim, schoon en solide maakt. (134) Wat komt de trits uit de Miljoenennota mij

bekend voor! (135) Maar ja, beter goed gestolen. (136) De vernieuwingsagenda kan morgen in de steigers. (137) Voor mij is de vraag niet meer wat er moet gebeuren. (138) De vraag is alleen nog wie het gaat doen.

Bijlage 4. Corpusoverzicht toespraken Wilders (2004-2009)

Voor de stilistische analyse in hoofdstuk 5 is een corpus van 47 parlementaire toespraken van Geert Wilders (PVV) samengesteld. De 47 toespraken zijn verdeeld over 36 debatten: in een aantal gevallen naast de eerste termijn ook de tweede termijn in het corpus opgenomen (zie ook paragraaf 5.3.1).

De teksten uit het corpus zijn ontleend aan de Handelingen. Om welke teksten het precies gaat, is te vinden in onderstaande Tabel. De eerste twee kolommen geven de data en titels van de debatten waarin Wilders zijn toespraken hield; de derde en vierde kolom geven respectievelijk het aantal woorden en de precieze vindplaats van de toespraak in de Handelingen weer.

Datum	Titel van het debat	Aantal woorden	Vindplaats in Handelingen
28-09-2004	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2005, 1 ^e termijn	1090	TK 4 120
29-09-2004	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2005, 2 ^e termijn	383	TK 5 185
01-11-2004	Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2005	2667	29 800 V, nr. 53, p.40
02-11-2004	Wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Justitie (met uitzondering van het deel Vreemdelingenbeleid) (VI) voor het jaar 2005	1458	TK 17 1001
11-11-2004	Debat over de moord op dhr. Th. van Gogh	1763	TK 22 1278
21-12-2004	Debat over de Europese Top	1056	TK 37 2481
09-02-2005	Debat over terrorismebestrijding	1162	TK 48 3071
23-02-2005	Debat over de verpleeghuiszorg	542	TK 51 3291
02-06-2005	Debat naar aanleiding van de uitslag van het referendum van 1 juni 2005 over het Europees grondwettelijk verdrag	953	TK 86 5134
16-06-2005	Debat over het tbs-beleid	1431	TK 92 5492
01-09-2005	Debat over zakelijke belangen van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	735	TK 101 6156
15-09-2005	Debat over het onderzoek naar het optreden van politie en justitie in de Schiedamse moordzaak, 1 ^e termijn	1332	TK 107 6435
16-09-2005	Debat over het onderzoek naar het optreden van politie en justitie in de	462	TK 107 6482

	Schiedamse moordzaak, 2 ^e termijn		
21-09-2005	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2006, 1 ^e termijn	1075	TK 2 65
22-09-2005	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2006, 2 ^e termijn	454	TK 3 149
11-10-2005	Behandeling van de brief van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie over nieuw beleidskader betreffende aanscherping vreemdelingenrechtelijke openbare-ordebeleid	954	TK 10 586
15-02-2006	Debat over overlast en criminaliteit in steden	1371	TK 50 3332
18-04-2006	Vragen van het lid Wilders aan de minister van Buitenlandse Zaken over de terreuraanslagen in Tel Aviv, het feit dat deze aanslagen door de Hamasregering als “geoorloofd” zijn betiteld en de wenselijkheid de Nederlandse (diplomatieke) vertegenwoordiger te Ramallah terug te roepen naar Nederland	386	TK 72 4528
16-05-2006	Debat over het oordeel van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie over de nationaliteit van mevrouw A. Hirsi Ali	1170	TK 78 4842
28-06-2006	Debat over het kabinetsbesluit inzake de nationaliteit van mevrouw Hirsi Ali	1405	TK 96 5977
7-07-2006	Debat naar aanleiding van de regeringsverklaring	845	TK 98 6068
14-09-2006	Debat over de uitspraken van de minister van Justitie over de sharia	760	TK 107 6515
27-09-2006	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2007, 1 ^e termijn	1119	TK 5 266
28-09-2006	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2007, 2 ^e termijn	624	TK 6 338
19-12-2006	Debat over de Europese Top	519	TK 28 1825
19-12-2006	Debat met informateur Hoekstra	231	TK 28 1846
19-06-2007	Debat over het Beleidsprogramma 2007-2011, 1 ^e termijn	2220	TK 82 4403
19-06-2007	Debat over het Beleidsprogramma 2007-2011, 2 ^e termijn	463	TK 82 4452
6-09-2007	Debat over het kabinetsstandpunt ten aanzien van het rapport “Dynamiek in	1352	TK 93 5260

	islamitisch activisme” van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)		
19-09-2007	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de miljoenennota voor het jaar 2008, 1 ^e termijn	2890	TK 2 55
20-09-2007	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de miljoenennota voor het jaar 2008, 2 ^e termijn	608	TK 3 154
7-11-2007	Wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2008	1313	TK 20 1391
1-04-2008	Debat over de verklaring van de minister-president, de minister van Algemene Zaken, over de internetfilm Fitna, 1 ^e termijn	878	TK 70 4894
1-04-2008	Debat over de verklaring van de minister-president, de minister van Algemene Zaken, over de internetfilm Fitna, 2 ^e termijn	285	TK 70 4934
22-05-2008	Verantwoordingsdebat over de jaarverslagen over het jaar 2007 en de rapporten van de Algemene Rekenkamer bij de jaarverslagen (31444, 31445, 31472) en de Verantwoordingsbrief 2007	2094	TK 87 6160
5-06-2008	Spoeddebat over de beveiliging van mevrouw Verdonk	722	TK 93 6629
17-09-2008	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2009, 1 ^e termijn	2894	TK 2 52
18-09-2008	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2009, 2 ^e termijn	400	TK 3 160
30-09-2008	Debat over de situatie op de internationale financiële markten	764	TK 7 412
18-02-2009	Interpellatie-Wilders, gericht tot de minister-president en de minister van Buitenlandse zaken, over het feit dat hij niet toegelaten is tot het Verenigd Koninkrijk	636	TK 56 4515
18-02-2009	Spoeddebat over maatregelen in het kader van de kredietcrisis	776	TK 56 4547
10-03-2009	Interpellatie-Rutte, gericht tot de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken, over het niet uitvoeren van een motie over de	282	TK 61 4898

	weigering van het Verenigd Koninkrijk om toegang te verlenen aan het lid Wilders		
28-05-2009	Verantwoordingsdebat over de jaarverslagen over het jaar 2008 en de rapporten van de Algemene Rekenkamer bij de jaarverslagen (31924) en de Verantwoordingsbrief 2008 (31951), 1 ^e termijn	2015	TK 89 6955
28-05-2009	Verantwoordingsdebat over de jaarverslagen over het jaar 2008 en de rapporten van de Algemene Rekenkamer bij de jaarverslagen (31924) en de Verantwoordingsbrief 2008 (31951), 2 ^e termijn	295	TK 89 7013
16-09-2009	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2010, 1 ^e termijn	3150	TK 2 68
17-09-2009	Algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2010, 2 ^e termijn	958	TK 3 186

Index

Onderstaande index bevat verwijzingen naar de stijlmiddelen die in dit proefschrift worden geanalyseerd. Verwijzingen naar de Checklist Nederlandse Stijlmiddelen (zie paragraaf 2.2.2) zijn niet opgenomen.

A

aanspreekvormen, 91, 101, 149, 150, 178
aanspreken
in de tweede of derde persoon, 107-108, 149, 150, 178
met voornaam, 27, 106
neutraal of pejoratief, 104-106, 149
aanwijzende voornaamwoorden. *Zie* verwijswaarden
abstracte naamwoorden, 58-59, 85-86, 132-133, 138, 140, 149, 179
adjectieven. *Zie* bijvoeglijke naamwoorden
afzwakkers. *Zie* extensiveerders
anafoor, 82, 83, 85
anekdote. *Zie* narratieve passages

B

bevelzinnen. *Zie* imperatieven
bijvoeglijke en bijwoordelijke bepalingen
met extensiverende functie, 58
bijvoeglijke naamwoorden
graadaanduidende, 32
met intensiverende functie, 55-56
bijwoorden
met intensiverende functie, 55-56
met positieve connotatie, 135
bijzinnen
aan- of afwezigheid, 71, 72-74, 85
beperkende, 119, 158
complementzin. *Zie* complementatie
uitbreidende, 70, 119, 144

C

cirkeltechniek, 101-102
citaat, 101, 121-122, 132, 135, 138-139, 140, 142, 149, 150
coherentie
referentiële, 28, 31, 65
complement. *Zie* informatie
presenteren als subject, complement of toevoeging
complementatie, 74-82, 85-86, 87, 153-174, 178
complementconstructies. *Zie* complementatie
complexe of niet-complexe zinnen. *Zie* zinscomplexiteit
concrete naamwoorden, 58-59, 85, 132-133, 179

D

definietheid, 53, 64-65, 85
details. *Zie* veelzeggende details
diminutieven. *Zie* verkleinwoorden
directe rede. *Zie* citaat

E

exclusief 'wij', 146-148, 149
extensiveerders, 57-58, 85, 178

G

gebiedende wijs. *Zie* imperatief
graden van inbedding, 71, 73-74, 85

H

heldere verwijswaarden, 65-70, 85-86, 87, 179
 herhalingsfiguur, 82-83, 168
 hyperbool, 56-58

I

ik, gebruik van, 126
 imperatief, 32, 34, 82, 161, 162
 inbedding. *Zie* graden van inbedding
 inclusief 'wij', 89, 91, 146-148, 149, 160
 indefinietheid, 53, 64-65, 85-86
 individuen opvoeren als representatief
   voor een grotere groep, 105, 132, 134-136, 139, 140, 149, 150, 180
 inferenties wel of niet expliciteren, 101, 143-146, 149
 informatie presenteren als subject,
   complement of toevoeging, 112-120, 149, 150, 178
 intensiverders, 54-57, 85

J

jargon, 127, 129-131, 136, 140, 149, 150

L

lidwoorden
   definiet / indefiniet, 64-65, 86
 lijdende vorm, 20, 37, 38, 46, 110, 134, 178

M

metafoer, 83-84

N

naamwoordstijl, 20-21, 27, 38, 46, 59-64, 68, 85, 86, 133-134, 140, 149, 178
 narratieve passages, 129, 132, 140-143, 149

nominalisatie. *Zie* naamwoordstijl

O

onderwerpszinnen. *Zie* complementatie
 onheldere verwijswaarden, 65-70, 85-86, 87, 179
 onpersoonlijke
   complementconstructie, 155, 164
 oordeelspartikel
   met intensiverende functie, 56

P

paralellisme, 82-83, 85, 168
 passivering. *Zie* lijdende vorm
 pejoratief taalgebruik, 104-106, 149
 perspectiverende werkwoorden. *Zie*
   werkwoord van cognitie, emotie of perceptie

R

referentiële coherentie, 65
 retorische vraag, 144-145

S

stijlfiguur
   anafoer, 82-83, 85
   anekdote. *Zie* narratieve passages
   cirkeltechniek, 101-102
   herhalingsfiguur, 82-83, 168
   hyperbool, 56-58
   metafoer, 83-84
   paralellisme, 82-83, 85, 168
   retorische vraag, 144-145
   woordfiguur, 82
 structuurmarkeringen
   expliciete / impliciete, 146
 subject. *Zie* informatie presenteren als subject, complement of toevoeging
 substantieven. *Zie* zelfstandige naamwoorden

T

taalintensiteit. *Zie* intensiveerders
 telwoorden
   met intensiverende functie, 56
 toevoeging. *Zie* informatie presenteren
 als subject, complement of
 toevoeging

U

u, gebruik van. *Zie* aanspreken in de
 tweede of derde persoon

V

veelzeggende details, 132, 135, 136-
 138, 139, 140, 149, 151, 178
 verkleinwoorden, 34, 106
 verwijswaarden
   heldere / onheldere, 65-70, 85-86,
   87, 179
   terugslaan op één / meerdere
   proposities, 70
 voornaamwoordelijke bijwoorden. *Zie*
 verwijswaarden
 voornamen, 27, 106
 voorvoegsels
   met intensiverende functie, 55
 voorwerpszinnen. *Zie* complementatie
 voorzetselbepalingen
   toevoegen van, 110
 voorzetselstijl, 61
 vragen
   retorische. *Zie* retorische vraag

W

wel of niet verwijzen naar kiezers, 52,
 108-112, 149
 werkwoord

leeg / bleek / vaag, 62-63, 86
 met intensiverende functie, 55
 met pejoratieve bijklank, 106
 subject portretterend als bewust
 handelende instantie, 102
 van cognitie, emotie of perceptie,
 52, 121-126, 149
 werkwoordelijke formulering, 21, 60,
 63, 134
 werkwoordstijd
   onvoltooid verleden tijd, 141-142,
   150
   verhalende tijd, 141-143, 150
   voltooid tegenwoordige tijd, 141
 werkwoordstijl. *Zie* werkwoordelijke
 formulering
wij, inclusief of exclusief, 89, 91, 146-
 148, 149, 160

Z

zelfstandige naamwoorden
 abstract / concreet. *Zie* abstracte
 naamwoorden
 definiëte / indefiniëte, 65
 die een handeling beschrijven. *Zie*
 nominalisaties
 met intensiverende functie, 55
 zin
   bevelzin. *Zie* imperatieven
   complementzin. *Zie* complementatie
   matrixzin. *Zie* complement
   onderwerpszin. *Zie* complementatie
   parallel opgebouwde, 82-83, 85
   subject-predikaatverbinding, 71, 73
   volzin, 71, 72, 73, 80
   voorwerpszin. *Zie* complementatie
 zinscomplexiteit, 71-74, 85, 87, 178
 zinsinbedding. *Zie* graden van
 inbedding
 zinslengte, 53, 54, 71-72, 85

Curriculum Vitae

Maarten van Leeuwen (1981) studeerde Nederlandse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden, met als specialisatie Taalkunde. Na zijn afstuderen in 2006 werkte hij een jaar als cursusontwikkelaar bij het Tekstbureau van het Taalcentrum-VU. Bij het Academisch Talencentrum van de Universiteit Leiden was hij werkzaam als NT2-docent (2003-2008).

Van 2007-2012 was Van Leeuwen aangesteld als aio bij het Leiden University Centre for Linguistics (LUCL). Zijn onderzoek naar stijl in parlementaire toespraken maakte deel uit van het NWO-project Stilistiek van het Nederlands (projectnummer 360-70-260).

Sinds 2008 is Van Leeuwen binnen het LUCL werkzaam als docent bij de Leerstoelgroep Taalbeheersing van het Nederlands. In die hoedanigheid verzorgt hij onderwijs op het terrein van discourse analyse en stilistiek, argumentatie en klassieke en moderne retorica, bij de opleidingen Nederlandse Taal en Cultuur, International Studies en het Leiden University College The Hague.